

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/2023/36080377337572612

**Podporné programy na zabezpečenie solventnosti podnikateľského sektora
počas pandémie COVID**
Diplomová práca

2023

Bc. Tomáš Kroneisl

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**Podporné programy na zabezpečenie solventnosti podnikateľského
sektora počas pandémie COVID**

Diplomová práca

Študijný program: Financie a dane, externé štúdium

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.

Bratislava 2023

Bc. Tomáš Kroneisl

Pod'akovanie

Ďakujem p. Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD, ako aj p. doc. Ing. Ľubomíre Gertler, PhD., za pomoc, ochotu a poznatky pri písaní tejto záverečnej práce.

Súhlas so spracovaním osobných údajov

Súhlasím so spracovaním a použitím osobných údajov použitých v tejto práci.

ABSTRAKT

KRONEISL, Tomáš: *Podporné programy na zabezpečenie solventnosti podnikateľského sektora počas pandémie COVID* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; – Vedúci/vedúca záverečnej práce: Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2023, počet strán 80 s.

Záverečná (diplomová) práca je vypracovaná na tému Podporné programy na zabezpečenie solventnosti podnikateľského sektora počas pandémie COVID. Cieľom záverečnej práce bolo zmapovanie prijatých opatrení a podporných programov na podporu solventnosti pre podnikateľský sektor, malé a stredné podniky, ako aj zmapovanie policy-mixov prijatých opatrení v rôznych krajinách a vyhodnotenie ich účinnosti, ich vplyv na produktivitu práce a zmenu priemerných miezd ako aj ich vhodnosť alokácie. Jednotlivé časti záverečnej práce boli zamerané na teoretickú definíciu uznesení a podporných programov, a ich krátke priblíženie v rámci vybraných krajín. Následne boli vykonané analýzy produktivity práce a priemerných miezd vybraných krajín. V prvej časti práce je definované uznesenia vlády SR, podporné programy podnikateľského sektora a podmienky na ich získanie v Slovenskej republike a v zahraničí. Boli tu spomenuté aj prijaté policy-mixy krajín a ich reakcie v podobe podpory podnikateľského sektora. Táto časť sa zaoberá opatreniami a ich výškou, ktoré slúžili ako kompenzácia výpadkov príjmov podnikateľského sektora a podpory zamestnanosti počas pandémie COVID-19. Analytická časť práce využíva korelačnú analýzu a analýzu rozptylu, na základe ktorej sa skúma súvis produktivity práce a priemerných miezd počas pandémie, ich zmeny v rámci 6 vybraných krajín v rozmedzí rokov 2015-2021. Výsledkom riešenia danej problematiky je dopad COVID-19 na produktivitu práce a priemerné mzdy, ako aj, na jednotlivé prijaté opatrenia a ich zmierňujúci dopad na pandémiu na podnikateľský sektor.

Kľúčové slová:

Produktivita práce, programy pomoci, covid pandémie, malé a stredné podniky, ohrozené podniky, exit stratégia, priemerné mzdy

ABSTRACT

KRONEISL, Tomáš: *Government solvency programmes to the corporate sector during the Covid pandemic*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; – Supervisor of final thesis: Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2023, number of pages 80 p.

The final (diploma) thesis is prepared on the topic Support programs to ensure the solvency of the business sector during the COVID pandemic. The aim of the final thesis was to map the adopted measures and support programs to support solvency for the business sector, small and medium-sized enterprises, as well as to map the policy-mix of adopted measures in different countries and evaluate their effectiveness, their impact on labor productivity and changes in average wages as well as their appropriateness of allocation. Individual parts of the final work were focused on the theoretical definition of resolutions and support programs, and their brief approximation within selected countries. Subsequently, labor productivity and average wages of selected countries were analyzed. In the first part of the thesis, the resolutions of the Slovak government, support programs of the business sector and the conditions for obtaining them in the Slovak Republic and abroad are defined. The adopted policy-mixes of the countries and their reactions in the form of supporting the business sector were also mentioned here. This part deals with the measures and their amount, which served as compensation for shortfalls in business sector income and employment support during the COVID-19 pandemic. The analytical part of the work uses correlation analysis and variance analysis, on the basis of which the relationship between labor productivity and average wages during the pandemic, their changes within 6 selected countries in the range of 2015-2021 is examined. The result of solving the issue is the impact of COVID-19 on labor productivity and average wages, as well as on the individual measures taken and their mitigating impact of the pandemic on the business sector.

Key words:

Labor productivity, aid programs, covid pandemic, small and medium-sized enterprises, endangered enterprises, exit strategy, average wages

Zoznam ilustrácií

Obrázok 1: Ohrozenosť MSP podľa pr. foriem a veľkostí.....	13
Obrázok 2: Ohrozené maloobchody.....	14
Obrázok 3: Ohrozené ubytovacie služby.....	15
Obrázok 4: Ohrozené podniky dopravy.....	17
Obrázok 5: Počet klientov cestovných kancelárií, agentúr prehľad.....	18
Obrázok 6: Ohrozené podniky obchodných služieb.....	18
Obrázok 7: Ohrozené podniky ostatných služieb.....	20
Obrázok 8: Ohrozené podniky podľa jednotlivých krajov SR.....	21
Obrázok 9: Exit stratégia.....	40
Obrázok 10: Korelačná analýza 1.....	58
Obrázok 11: Analýza ANOVA 1.....	59
Obrázok 12: Korelačná analýza 2.....	60
Obrázok 13: Analýza ANOVA 2.....	60
Obrázok 14: Korelačná analýza reálna PP 1.....	62
Obrázok 15: Analýza ANOVA reálna PP 1.....	62

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Výška príspevku - zamestnanci v obmedzenej prevádzke.....	25
Tabuľka 2: Produktivita práce a jednotkové náklady práce EÚ, index 100.....	55
Tabuľka 3: Reálna produktivita práce EÚ, index 100.....	56
Tabuľka 4: Priemerné mzdy EÚ, USA vyjadrené v EUR.....	57

OBSAH

Úvod.....	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	10
1.1 Finančné zdravie podniku – riziko a možné podporné programy na pomoc solventnosti.....	10
1.1.1 Finančné zdravie podniku pred a počas pandémie COVID-19.....	10
1.1.2 Uznesenia a vyhlásenia vlády počas pandemickej situácie v SR, dobrovoľné pomoci podnikov.....	22
1.1.3 Podporné programy na pomoc solventnosti podnikateľského sektora.....	23
1.1.4 Podmienky na získanie štátnej pomoci na podporu solventnosti.....	36
1.2 Podporné programy v okolitých krajinách Európskej únie - prehľad.....	39
1.2.1 Podporné programy na pomoc solventnosti podľa jednotlivých krajín – náhodný výber.....	43
2,3 Cieľ práce a metodika práce a metódy skúmania.....	52
4 Výsledky práce.....	54
4.1. Produktivita práce a jednotkové náklady práce EÚ a vybrané krajiny.....	54
4.2. Reálna produktivita práce na osobu EÚ a vybrané krajiny.....	55
4.3. Priemerné mzdy EÚ a vybrané krajiny.....	57
4.4. Štruktúra nominálnej produktivity práce a jednotkových nákladov, korelačná analýza a analýza ANOVA.....	58
4.5. Štruktúra reálnej produktivity práce, korelačná analýza a analýza ANOVA.....	61
4.6. Návrhy nových opatrení vybraných krajín za pomoci tzv. „best practices“.....	63
Česká republika.....	63
Maďarsko.....	65
Poľsko.....	67
Rakúsko.....	68
5 Diskusia.....	70
Záver.....	73
Zoznam použitej literatúry.....	75

Úvod

Rok 2020 bol z hľadiska vývoja svetovej ekonomiky prelomový. V Európe sa uzatvárali rokovania o odchode Veľkej Británie z Európskej únie (ďalej len EÚ), (Brexit), v USA sa pripravovali na novembrové prezidentské voľby a do toho prišla na jar celosvetová pandémia COVID-19.

Na poli tuzemskej scény boli významnými mimo pandémie aj parlamentné voľby. Na ekonomické aktivity sa práve pandémia podpísala veľmi negatívnymi dôsledkami, a to aj napriek tomu, že práve novo-zavedené opatrenia boja proti pandémie sa výrazne premietli do úpadkov, prípadne až stagnácie niektorých sektorov hospodárstva, najmä oblasti cestovného ruchu, gastronómie a zdravotníctva boli zasiahnuté viac než iné sektory, a to nielen v rámci tuzemského trhu ale aj trhu svetového. Pokles ekonomiky bol zaznamenaný hlavne na jar a koncom roka, avšak v treťom štvrťroku bol zaznamenaný nárast respektíve výrazné oživenie ekonomiky. Z dôvodov hlavne poklesov ekonomickej aktivity sa v roku 2020 očakával nepriaznivý vývoj slovenskej ekonomiky aj v budúcnosti, čo sa aj potvrdilo a tento pokles je citeľný aj po viac ako dvoch rokoch od začiatku pandémie. Núdzový stav vyhlásený vládou Slovenskej republiky (ďalej len SR) 11. marca 2020 bol ukončený dňom 15. mája 2021 kde po skončení tohto stavu sa začala ekonomika v rámci SR znova šartovať, napríklad prostredníctvom balíčkov pomoci pre podnikateľov na štátnej tuzemskej úrovni (plán obnovy SR), ale aj na úrovni EÚ, prostredníctvom napríklad výhodných pôžičiek, dotácií. Procesy týchto opatrení a návrhy zákona na zlepšenie podnikateľského prostredia boli predstavené v balíku tzv. „Lex Korona“, ktorý priamo adresuje zníženie administratívneho zaťaženia v modernej histórii Slovenska cez antibyrokratické balíčky, ďalej cez unifikáciu a elektronizáciu insolvenčného konania verejného obstarávania ako aj zníženia nákladov na elektrickú energiu (model zníženia koncovej ceny energie).

V práci sa zameriavam na opatrenia a pomoci vydané vládou SR ako aj iných v rámci krajín EÚ a USA podnikateľskému sektoru, najmä pre oblasť malých a stredných podnikateľov. Podnikateľský sektor tvorí najväčšiu časť pridanej hodnoty v ekonomike, teda aj najväčšia časť príjmov štátneho rozpočtu vo forme výberu daní je závislá od jeho kondície.

Práve preto je nesmierne dôležité aby aj v prípade pandemickej situácie vo svete

bola zachovaná funkčnosť, spoľahlivosť a celistvosť tohto sektora. V rámci SR ako aj iných krajín EÚ sa najmä v roku 2020 potýkali s problémami udržateľnosti prevádzok malý a stredný podnikatelia, ktorí museli prepúšťať a znižovať platy zamestnancom, zapojiť zamestnancov z dôvodu ochrany zdravia na tzv. „home office“¹ systém práce. Na trhu práce stredné a väčšie podniky nechceli prísť o svojich zamestnancov, dali si za cieľ prejsť rýchlo na pružnú formu zamestnávania: prácu z domu, kde toto nebolo možné využiť, v priemysle na „kurzarbeit“, firmy posielali svojich zamestnancov domov, a posielali im 60-80% mzdy, s dohodou, že neodpracovaný čas si odpracujú v budúcnosti.

V diplomovej práci si kladiem za cieľ zmapovať podporné programy počas pandémie, nakoľko je nesmierne zaujímavé a informatívne ako sa s pandemickou situáciou a stimuláciou podnikateľského sektora vyrovnala vláda SR ako aj vlády iných európskych krajín, resp. sveta.

Cieľom práce je zhodnotiť a preskúmať jednotlivé pomocné balíčky poskytnuté rôznymi vládami v boji s pandemickou situáciou na podporu a zabezpečenie solventnosti podnikateľského sektora. Obsahom práce autor priblíži situáciu poskytovania, zabezpečenia a udržateľnosti podporných balíčkov, ich funkčnosť z pohľadu teoretickej a praktickej roviny. Štruktúra práce je rozdelená do teoretickej časti 1 kapitoly, cieľoch a metodiky práce v kapitole 2 a 3, v 4 kapitole sa autor venuje výsledkom práce a diskusii spolu so záverom práce.

¹ Home office znamená doslova práca z domu, teda zamestnanec takto oprávnený alebo poverený má možnosť využiť prácu z domova.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Finančné zdravie podniku – riziko a možné podporné programy na pomoc solventnosti

1.1.1 Finančné zdravie podniku pred a počas pandémie COVID-19

Finančné zdravie podniku respektíve finančná situácia alebo solventnosť podniku odzrkadľuje podnik, dáva komplexný obraz o výkonnosti a výsledkoch dosiahnutých v oblastiach podnikovej aktivity a jej stability. Finančné zdravie podniku sa určuje predovšetkým prostredníctvom finančnej analýzy ex post kde sa zameriava analýza na súčasné výsledky podniku, alebo prostredníctvom prognózovania finančnej analýzy ex ante. V rámci finančnej analýzy ex post zisťujeme dosiahnutý stav a príčiny tohto stavu, sledujeme dynamiku vývoja podnikových výsledkov, spolu s priestorovou komparáciou. Takýmto spôsobom môžeme diagnostikovať a určiť finančné zdravie podniku, negatívne a pozitívne faktory, ktoré ovplyvňujú dosiahnutý stav. V rámci retrospektivity finančná analýza umožňuje odpovedať na otázky „ako je na tom podnik po finančnej stránke“, „kde sú silné a slabé miesta podniku“, alebo „ktoré činitele a ukazovatele pôsobili na finančnú situáciu“.

Pomerové finančné ukazovatele súčasnosti nám nevyjadrujú a nereflektujú iba súčasný dosiahnutý finančný stav, ale sú zároveň dôležitými ukazovateľmi budúceho finančného vývoja podniku a základnými nástrojmi predikčných modelov finančnej analýzy ex ante. Súčasťou komplexnej finančnej analýzy je aj prognózovanie budúcej finančnej situácie podniku, kde včasné upozornenia vo vývoji zdravia podniku na prípadné nebezpečenstvá umožňujú kompetentnému vedeniu prijať adekvátne opatrenia v dostatočnom časovom predstihu, skôr než by mohlo dôjsť k prípadnej finančnej kríze.

Poukázanie schopností na prípadné anomálie, ohrozenia alebo iné druhy rizík, sú najväčšou devízou finančnej analýzy ex ante, kde toto platí aj v prípade stabilnej finančnej situácie podniku. Na skonštruovanie prognózy finančného vývoja a stavu podniku je možné použiť viaceré skupiny metód, z ktorých všetky metódy vychádzajú z údajov z

bežnej účtovnej závierky podniku.

Z druhov metód, z ktorých je možné vychádzať, si môžeme zvoliť:

- a) matematicko-štatistické metódy
- b) metódy bodového hodnotenia
- c) neurónové siete
- d) metódy multikriteriálneho hodnotenia

Každá z týchto metód prognózovania musí určiť s primeranou spoľahlivosťou zaradenie podniku do jednej z dvoch kategórií, prosperujúce alebo neprosperujúce podniky. [1]

Korelačná analýza podniku, analýza rozptylu ANOVA

Korelačná analýza skúma tesnosť štatistickej závislosti medzi kvantitatívnymi premennými. Korelačná analýza na rozdiel od regresie nevyjadruje príčinnno-následný vzťah. Premenná Y nezávisí na premennej X , ale dve náhodné premenné X a Y sa spoločne menia. Regresná analýza predpokladá, že premenná Y je náhodná a premenná X fixná. Korelačný koeficient je mierou lineárnej závislosti dvoch premenných.¹

Výberový korelačný koeficient r je definovaný podľa analogického vzorca, v ktorom sa neznáme rozptyly a neznáma kovariancia nahrádza odhadmi, a čitateľ sa nazýva kovariancia. Vydelením kovariancie smerodajnými odchýlkami sa vypočíta korelačný koeficient, ktorého hodnota sa nachádza v intervale od -1 do 1. Korelačný koeficient udáva väzbu korelácie, kde korelácia 0,9 – 1,0 je takmer dokonalá. Naopak korelácia v rozmedzí 0,0 – 0,10 je triviálna.²

Analýza rozptylu (ANOVA), je štatistická metóda na porovnávanie skupín s počtom vyšším ako dva (jednofaktorová). V rámci štatistickej významnosti porovnáваме jednotlivé nezávislé a určujeme relevanciu nezávislých premenných na hladine

¹ Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.: *Korelačná analýza* [cit.2023-17-04]. Dostupné na internete: <<https://amos.ukf.sk/mod/book/view.php?id=8452&chapterid=3191>>

² Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.: *Korelačná analýza* [cit.2023-17-04]. Dostupné na internete: <<https://amos.ukf.sk/mod/book/view.php?id=8452&chapterid=3191>>

významnosti alfa. V prípade, ak je nezávislá premenná s p-hodnotou nižšou ako 0,05, nezávislá premenná je významná. V opačnom prípade je nutné použiť iné premenné, či ich upraviť. Zároveň analýza skúma závislosť intervalovej premennej Y na jednej či viac nominálnych premenných. Existuje jednofaktorová alebo dvojfaktorová analýza rozptylu, v práci využijeme spomenutú jednofaktorovú. [31, 32]

Pandémia COVID-19 a finančný stav podnikov v SR

Rok 2020 znamenal príchod celosvetového pandemického ochorenia COVID-19, kde práve tento rok bol jeden z najťažších pre malé a stredné podniky, segmenty odvetvia ako aj celú ekonomiku krajín sveta. V rámci opatrení a nariadení vlády SR boli na Slovensku uzatvorené prevádzky najmä v oblastiach maloobchodov a služieb, kde tieto opatrenia na zamedzenie šírenia nákazy ochorenia COVID-19 a jej spomalenia, vyústili do uzatvorenia prevádzok práve v týchto odvetviach ekonomiky. Zavedené karanténne opatrenia vo významnej miere postihovali malých a stredných podnikateľov, kde tieto podniky pod vplyvom ekonomického útlmu a celkovej ekonomickej stagnácie pociťovali problémy s cash-flow³, udržateľnosťou prevádzok a udržateľnosťou pracovných miest a ich zamestnancov.

Podiel ohrozených podnikov tvoril 8,9% z celkového počtu aktívnych malých a stredných podnikateľov, kde 9% prevádzok SR malých a stredných podnikateľov (MSP) bolo nútených zavrieť svoje prevádzky. Tieto podniky boli ohrozené v rámci mimoriadnej situácie a z tohto dôvodu muselo 9 % MSP uzavrieť svoje prevádzky. Podľa klasifikácie SK NACE v rámci SR podnikalo celkom 53 243 malých a stredných podnikateľov ohrozených pandemickou situáciou a karanténymi opatreniami.

Priamo ohrození podnikatelia tvoria ročne tržby v celkovej hodnote 6,8 mld. €, ktoré z dôvodu karanténnych opatrení museli uzatvoriť prevádzky, čo malo za následok priamy výpadok príjmov do štátneho rozpočtu a obmedzenie finančných prostriedkov pre štát. Ohrození živnostníci tvorili 59,7% z celkového počtu ohrozených malých a stredných podnikov. Teda takmer dve tretiny živnostníkov bolo priamo ohrozených karanténymi opatreniami, kde tvorba pridanej hodnoty predstavovala výšku 1,3 mld. €.

³ Cash flow je často využívaný vo finančných analýzach a priamo znamená tok hotovosti spoločnosti. Určuje sa vždy za konkrétne obdobie (napr. mesiac, kvartál) a predstavuje tok peňazí z a do spoločnosti, teda rozdiel medzi príjmami (inkaso pohľadávok) a výdavkami (úhrada záväzkov)

MSP najviac ohrozené koronakrízou sú podľa jednotlivých odvetví nasledovné: maloobchod (napr. predajne kníh), doprava (napr. taxislužby), ubytovanie a stravovanie (napr. jedálne), obchodné služby (napr. cestovné agentúry) a ostatné služby (napr. múzeá), v celkovom počte 53 243 podnikov. V rámci jednotlivých podielov na území SR podľa odvetví, v percentuálnom zastúpení a počte predstavujú podniky maloobchodov 4187 podnikov (7,86 %), podniky dopravy 7884 podnikov (14,81 %), podniky ubytovania a stravovania 19 419 podnikov (36,47 %), podniky obchodných služieb 1478 podnikov (2,78 %) a podniky ostatných služieb 20 275 podnikov (38,08 %). Najviac ohrozené podniky sú teda v oblasti ostatných služieb a ubytovania a stravovania, čo tvorilo 39 694 MSP. (74,55 %)

Podľa právnych foriem podnikov, predstavujú najvýraznejšiu a dominantnú väčšinu živnostníci v pomere 59,7%, ďalej 37,4% predstavujú podniky a 2,9% predstavujú osoby podnikajúce formou slobodných povolání. [2]

Obrázok 1: Ohrozenosť MSP podľa pr. foriem a veľkostí

Prameň: TÍM MONITORINGU PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA. Analýza: *Malé a stredné podniky ohrozené pandemiou* [cit. 2020-01-04]. Dostupné na internete: <<https://www.npc.sk/sk/podnikanie-v-koronakrize/analyza-male-a-stredne-podniky-ohrozene-pandemiou/>> s.1

Zatvorené, obmedzené alebo ohrozené prevádzky podľa jednotlivých sektorov služieb

Podľa jednotlivých sektorov služieb v oblasti malých a stredných podnikov sa karanténne opatrenia najviac dotkli oblastí maloobchodov, ubytovaní, dopravy, obchodných a ostatných služieb, kde najviac obmedzení bolo zaznamenaných v oblasti ostatných služieb (až 37 % podnikov v tejto oblasti).

Obmedzenie podnikov znamená v tomto kontexte, nemožnosť vykonávať ekonomickú činnosť za účelom zárobku v plnej výške, či už nariadením práce z domu, alebo poslaním pracovníkov na kurzarbeit, teda skrátený pracovný čas s redukovanou mzdou. Neznamená to, prepustenie zamestnancov, či zrušenie pracovných pozícií. V prípade kurzarbeitu potom štát pokrýva respektíve prepláca časť miezd dotknutých zamestnancov, za účelom zachovania a chránenia pracovných miest. [2,10]

V rámci odvetvia maloobchodov museli obmedziť alebo zavrieť svoje podniky

Obrázok 2: Ohrozené maloobchody

Prameň: Kroneisl Tomáš – vlastná tvorba

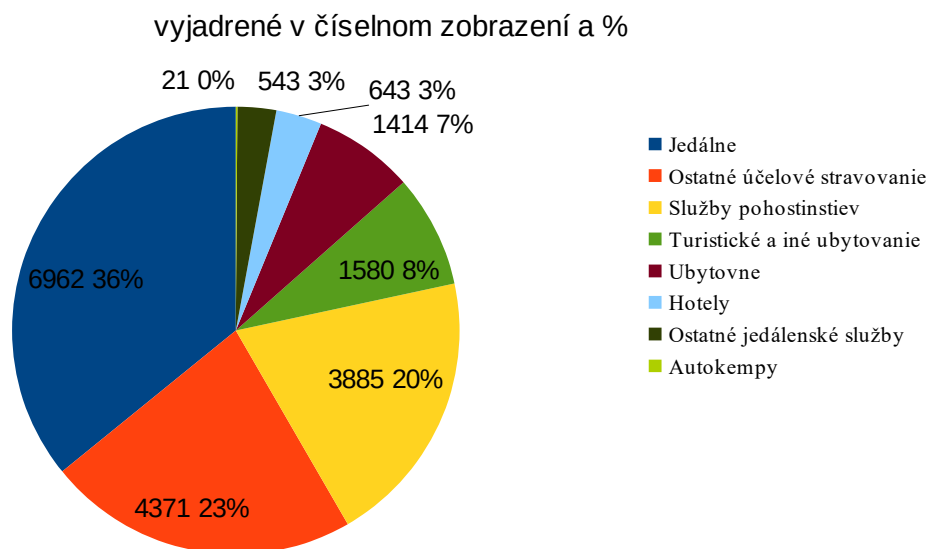
Maloobchodníci, ktorí museli obmedziť alebo zavrieť prevádzky sú obchodníci s nábytkom, počítačmi, telekomunikačnými prístrojmi, audio a video prístrojmi, kobercami a rohožami, elektrickými zariadeniami pre domácnosť, nábytkom, knihami, audio a video nahrávkami, športovými potrebami, hračkami a hrami, odevmi, obuvou a koženými výrobkami, hodinami a šperkmi, použitým tovarom a obchodníci v stánkoch.

Žiadny z vymenovaných maloobchodov nie je životne nevyhnutný na denno dennú potrebu, z dôvodu pandémie a reštrikcií maloobchody, ktoré nemali internetové predajne nevykazovali tržby, alebo im tržby poklesli. Mnohé z týchto maloobchodov zmenili prístup

v podnikaní a začali predávať prostredníctvom online predajní na dobierku. Tie, ktoré tak urobili, teda zmenili postoj k vývoju situácie krízy zaznamenali nárast v tržbách a prosperite, pre opačné podniky to znamenalo naopak obmedzenia alebo rovno uzavretia prevádzok. [2,11]

V rámci odvetví ubytovania a stravovania museli obmedziť alebo sú priamo ohrozené podniky

Ohrozené podniky ubytovacích a stravovacích služieb

Obrázok 3: Ohrozené ubytovacie služby

Sektor ubytovacích a stravovacích služieb v dôsledku pandémie bol druhý z najviac ohrozených, nakoľko reštrikcie v podobe nariadení vlády neumožňovali konzumáciu jedál v rámci podnikov, a až neskôr sa zaviedla možnosť v podobe poskytovania stravy cez výdajné okienka alebo prostredníctvom rozvozu do domácností a firiem. Takisto v rámci ubytovacích služieb, v dôsledku nemožnosti voľného cestovania, respektíve cestovania iba po očkovaní alebo do bezpečných destinácií ako napr. susedné krajiny (Maďarsko, Česko) avšak nie napríklad prímorské krajiny (Taliansko, Španielsko) zaznamenal sektor ubytovania pokles tržieb.

Tento pokles je priamym dôsledkom rôznych opatrení vlád (povinnosť očkovania, zákaz ciest, karanténna), avšak aj ľudskej mentality (obava z cestovania a nákazy), čo pre tento druh sektora, ktorý je financovaný výhradne z turizmu a migrácie populácie, znamenalo zmenu v podobe uzávierok prevádzok alebo iných reštrikcií (napr. kurzarbeit). Následky výpadku týchto príjmov však boli citeľné počas celého obdobia pandémie, dokým sa nezačalo plošne očkovať populáciu alebo dokým nebol zaznamenaný pokles denných nákaz ochorením Covid-19, a uvoľnením opatrení reštrikcií pohybu a turizmu. [2]

Ohrozenie podnikov sektora dopravy

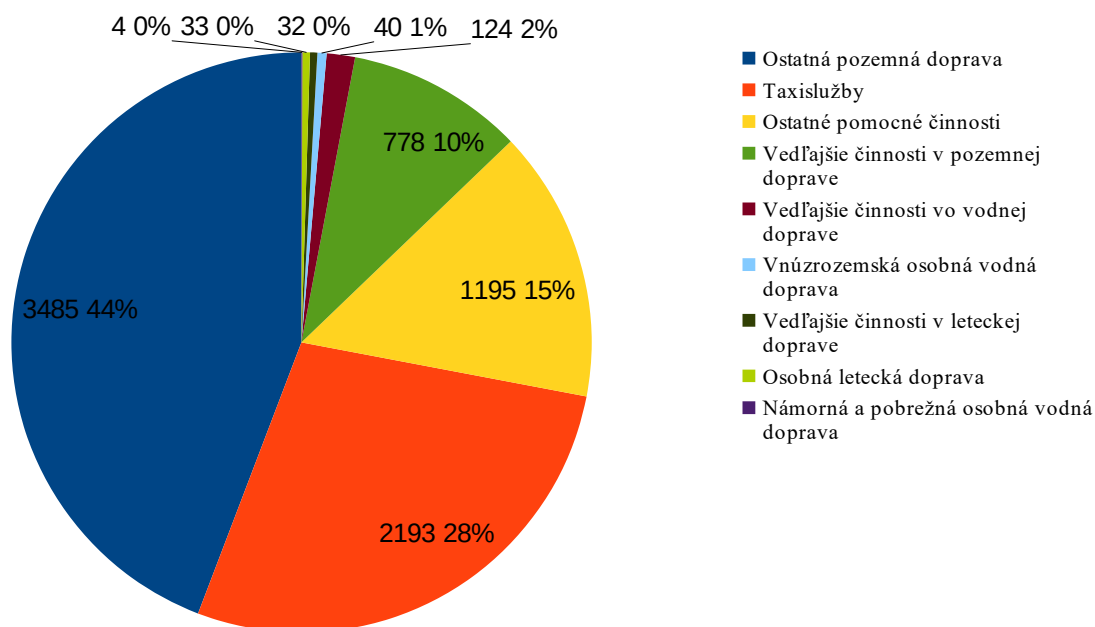
Podniky v rámci sektora dopravy, ktoré boli počas pandémie priamo ohrozené a patrili do kategórie MSP boli taxislужby, pozemná osobná doprava, námorná a pobrežná osobná vodná doprava, vnútrozemská osobná vodná doprava, osobná letecká doprava a sektor ostatných služieb vedľajších činností v pozemnej, vodnej, leteckej doprave a pomocných činnostiach v doprave.

Sektor dopravy počas koronakrízy čelil ako aj iné sektory obmedzeniam v podobe zníženia obrátov príjmov, nakoľko obyvateľstvo sa či už nesmelo alebo nechcelo presúvať v takej veľkej miere cez osobnú verejnú hromadnú dopravu z obavy nákazy vírusom. Zároveň ľudia radšej zvolili možnosť cestovania autom, nakoľko to bolo menej rizikové z pohľadu nákazy ako ostatná verejná hromadná doprava, čo malo za následok pokles tržieb v tomto sektore. Obmedzenia sa však týkali aj hygienických opatrení v podobe nosenia povinných rúšok alebo dezinfekcie rúk, ale aj napr. očkovaní ľudia mali väčšiu slobodu v cestovaní naprieč krajinami či republikami. Spoločnosti mali taktiež zvýšené náklady na údržbu a hygienickú čistotu z dôvodov pravidelných dezinfekcií, prípadne v ponúkaní špeciálnych bezplatných vitamínových balíčkov pre cestujúcich, čo malo mať za následok zvýšenie užívania železničnej prepravy, iba účinok balíčkov však nebol dostačujúci. Ďalšie opatrenia na železničniciach boli napríklad obmedzenie pokladní aby sa neroznášala nákaza ďalej na minimum, čím boli cestujúci nútení nakúpiť lístky online. „Postupnou rekonštrukciou tratí zo zdrojov čiastočne poskytovaných Európskou úniou sa môže zvýšiť konkurencieschopnosť vlakov doprav na Slovensku. Negatívne dopady pandémie sú skôr krátkodobou hrozbou pre železničnú dopravu. Oslabená dôvera cestujúcich v sterilitu vlakov a staníc netrvala dlhšie ako pol roka po skončení pandémie.“⁴ [2, 12]

⁴ Bulková Z., Dedík M., Černá L., Gašparík J.: Identifikácia dopadov pandémie COVID-19 na železničný

Ohrozené podniky dopravy

vyjadrené v číselnom zobrazení a %

Obrázok 4: Ohrozené podniky dopravy

Prameň: Kroneisl Tomáš – vlastná tvorba

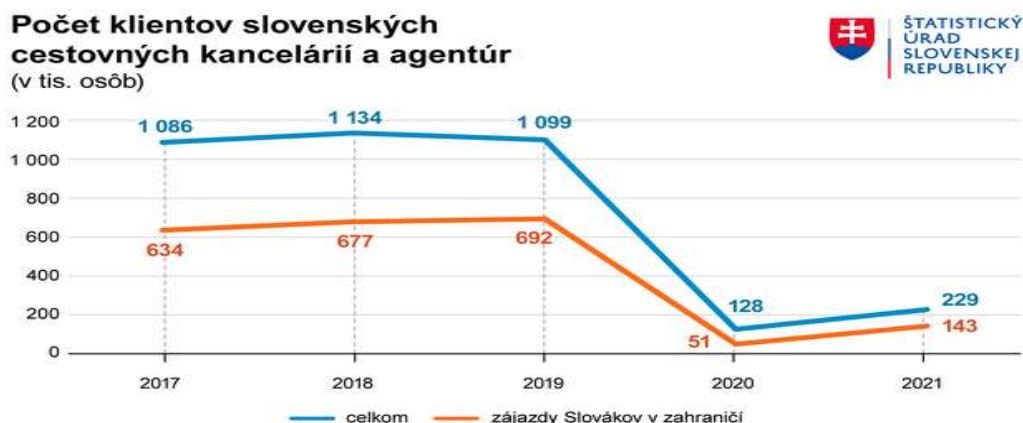
Ohrozenie podnikov v sektore obchodných služieb

Podniky z oblasti obchodných služieb ako sú cestovné kancelárie alebo agentúry či organizácie, ktoré organizujú odborné kongresy a výstavy boli zasiahnuté koronakrízou, nakoľko v čase pandémie ľudia o tento druh služieb prestali javiť záujem, z dôvodov reštrikcií rôznych podujatí (napr. prechodom na online kongresy) alebo úplným poskytovaním dočasných služieb ako boli napríklad letenky do rôznych rizikových destinácií (Taliansko, iné exotické krajiny).

V rámci cestovania a tzv. pasívneho cestovného ruchu, teda dovolenky slovenských občanov v zahraničí v roku 2021 vycestovalo vyše 143 tisíc osôb mimo krajiny, čo je s porovnaním v roku 2020 v najsilnejšom období pandémie viac ako dvojnásobok, kde vtedy bolo vycestovaných približne 51 tisíc ľudí. Na porovnanie pred rokom 2020 sa počet

sektor v Slovenskej republike. 2022. In: *Svet Dopravy vedecký-recenzovaný online časopis*. s.8

obyvateľov cestujúcich mimo SR pohyboval v rozmedzí okolo 630 + tisíc a viac.

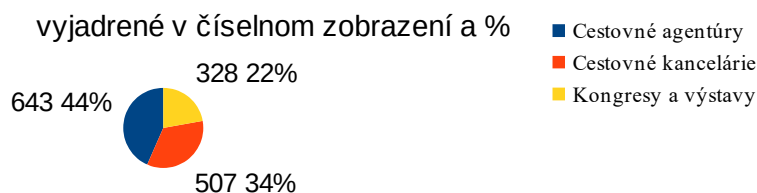

Obrázok 5: Počet klientov cestovných kancelárií, agentúr prehľad

Prameň: Štatistický úrad SR. Slovenské cestovné kancelárie v roku 2021 mali len pätinu klientov z obdobia pred koronou, viac sa darilo exotike [cit. 2023-09-02]. Dostupné na internete: https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/c62c284c-d5dd-43d4-bdc4-36a5e7a76c1c/GRAF_OCR2_pocet_klientov.pdf?MOD=AJPERES&CVID=o4uw4Gi&CVID=o4uw4Gi&CVID=o4uw4Gi&CVID=o4uw4Gi&CVID=o4uw4Gi s.1

V rámci záujmu zahraničných turistov v tzv. aktívnom cestovnom ruchu, teda počte turistov zo zahraničia na Slovensku, záujem o tieto služby bol minimálny. Iba 32 tisíc osôb javilo záujem zo zahraničia o SR v rámci roka 2021, kde skôr než dovolenku, turisti používali krajinu ako tranzitnú na presun inam. Tržby teda v rámci poskytovania služieb cestovných kancelárií a agentúr padli na nízke úrovne, kde tieto tržby tvorili približne 29 % hodnoty z roku 2019 a vyše 90 % tržieb bolo z pasívneho cestovného ruchu (tržby 214 mil. € v roku 2021 vs. 750 mil. € v roku 2019). [2, 13]

Ohrozené podniky obchodných služieb

Obrázok 6: Ohrozené podniky obchodných služieb

Prameň: Kroneisl Tomáš – vlastná tvorba

Obmedzenie oblasti ostatných služieb

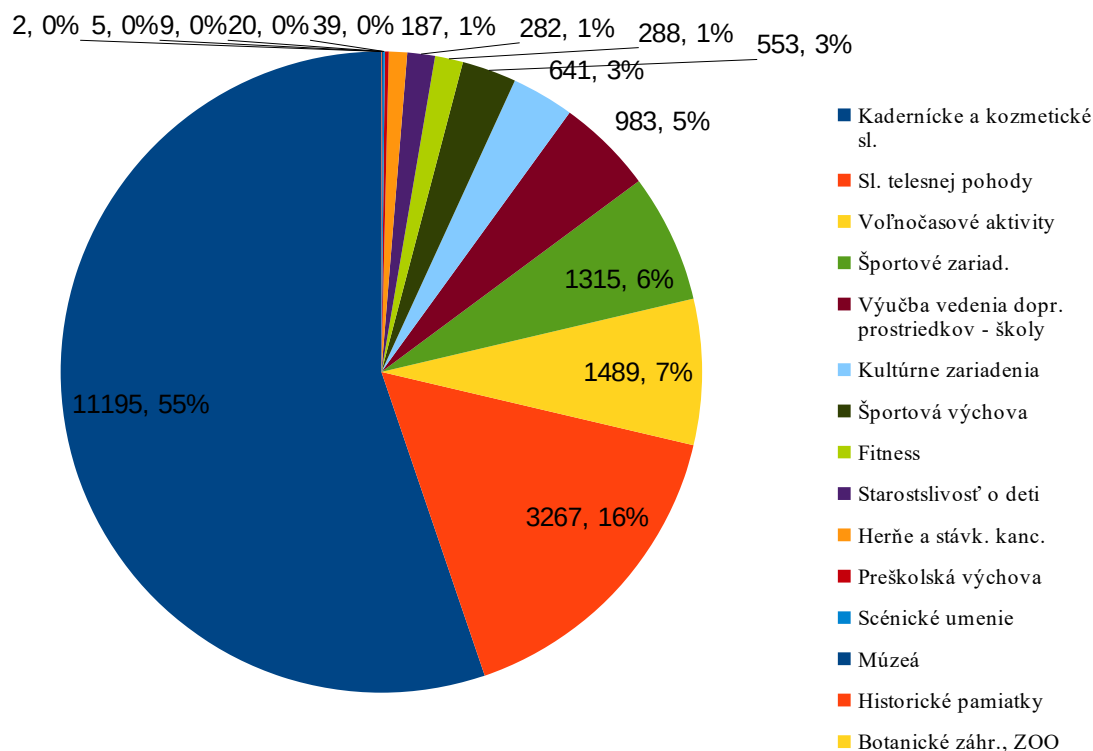
Oblasť ostatných služieb v sebe zahŕňa viaceré aktivity či služby, ktoré nie sú životne nevyhnutné pre bežnú funkciu obyvateľstva (ako napr. návšteva múzeí, fitnesscentier, kadernícke a kozmetické služby, športové zariadenia a iné, podrobnejšie v Obr. 7 nižšie), sú však najpočetnejšie v rámci kategorizácie MSP. Tieto aktivity poskytujú jednotlivcom určitý pocit uspokojenia na inej úrovni než fyzickej, teda jedná sa o psychologické uspokojenie, ktoré však má dopad na funkciu ľudí, ako napríklad v podobe pocitu uspokojenia, je pracovník menej náchylný na depresiu na pracovisku alebo viac motivovaný vykonávať prácu svedomitejšie, než ten, ktorý z dôvodu neuspokojenia svojho voľného času (napr. návšteva fitness, múzea a iné), môže mať negatívny dopad na pracovisku a kolektív, môže produkovať menej alebo vôbec.

Nakoľko ako aj iné sektory, bol sektor ostatných služieb nútený zavrieť prevádzky najprv úplne, ako napríklad návšteva verejných podujatí, kaderníctiev, a až časom sa postupne začali uvoľňovať opatrenia ÚVZ SR, ako napr. v podobe obmedzených kapacít v prípade verejných podujatí, nosenie rúšok v priestranstvách a kaderníctvach alebo fitness, padol na tento sektor taktiež problém určitej stagnácie hospodárskeho rastu a fungovania podnikov. Stagnácia v podobe uzatvárania prevádzok, obmedzení v podobe kurzarbeitu alebo prepustení zamestnancov z dôvodu nadbytočných nákladov v čase nevykazovania zisku či ekonomickej činnosti, vykazovania činnosti iba čiastočne ako aj v podobe čiernej práce (napr. niektoré kadernícke služby fungovali aj počas zákazu z dôvodu zárobku a udržateľnosti).

Nakoľko tento sektor služieb nebol vyslovene rizikovým ako napr. oblasť zdravotníctva, alebo nutným ako napr. oblasť dopravy, sektor ako taký získal menšiu podporu v podobe balíčkov pomoci, čím boli najmä v tejto oblasti vystavené riziku kadernícke a kozmetické služby, z dôvodu zákazu či reštrikcie poskytovaných služieb z nariadenia ÚVZ. Sprísnil sa hygienické opatrenia, ako aj sa zaviedol štátny dozor v prevádzkach týchto typov podnikov, z dôvodu dôraznej kontroly vybavenia priestorov, či hygienického dodržiavania podmienok stanovených ÚVZ. [2, 14]

Ohrozené podniky ostatných služieb

vyjadrené v číselnom zobrazení a %

Obrázok 7: Ohrozené podniky ostatných služieb

Prameň: Kroneisl Tomáš – vlastná tvorba

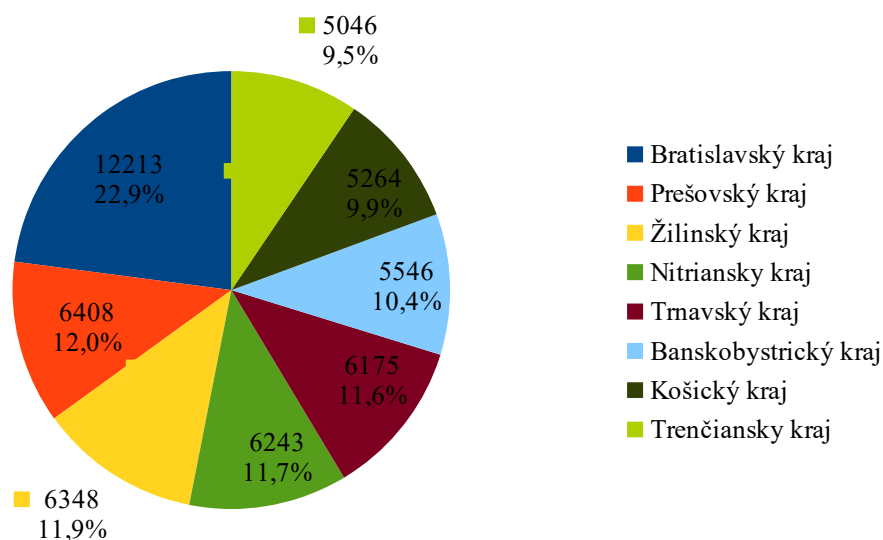
Ohrozenia podnikov podľa krajov SR

Podniky ohrozené podľa jednotlivých krajov v rámci Slovenskej republiky sú odzrkadlené podľa početnosti podnikov na danom území kraja. Najviac ohrozené sú podniky z Bratislavského kraja, kde ako región s najvyššou zamestnanosťou a je zároveň aj naviac ohrozený práve pandemickou krízou, uzatváraním prevádzok a obmedzeniami na poli práce a výroby, kde približne každý tretí malý a stredný podnik (PO) mal svoje sídlo v Bratislavskom kraji v roku 2020. Podniky z Prešovského kraja a Košického kraja, ktoré boli taktiež výrazne dotknuté pandémiou, z dôvodu vysokého podielu pracujúcich v

sektoroch, ktoré majú zastúpenie na východnej strane republiky (fabriky) ako aj z dôvodu nízkej kvality správy Slovenska. Táto kvalita je charakteristická pre celú republiku, nie iba pre východný kraj, kde šok na ekonomiku s nízkou kvalitou správy je viac citeľný ako v krajinách, kde správa regiónov a krajiny ako takej je na vyššej úrovni (napr. Francúzsko, Nemecko). Následne podniky zo Žilinského kraja, Trnavského, Banskobystrického kraja a Nitrianskeho kraja podobne ako zvyšok krajiny (mimo Bratislavského kraja) s približne rovnakým počtom zastúpení a ohrození sa taktiež potýkali z problémami kvality správy, ako aj rovnomerným počtom podnikov v týchto krajoch, okrem Trenčianskeho kraja, ktorý, má zastúpenie aktívnych podnikov nižšie ako ostatné kraje.

Podnikateľská aktivita je nerovnomerne rozprestrená v rámci SR, kde napríklad najväčší počet FO je evidovaný na územiach Prešovského a Žilinského kraja, oproti PO, ktoré dominujú v Bratislavskom a Košickom kraji. Týmto nerovnomerným rozložením teda boli aj dopady pandémie rôznorodé, kde viac zasiahnuté boli práve regióny s veľkým krajskými mestami (Bratislava, Košice, Banská Bystrica a pod.), oproti menším mestám ako napr. Trnava či Poprad. Na krízu taktiež reagovali citlivejšie FO ako práve PO, teda regióny s vyšším počtom FO ako PO boli zasiahnuté menej (napr. sever republiky v porovnaní so západom či východom).

[2, 15, 16]

Obrázok 8: Ohrozené podniky podľa jednotlivých krajov SR

Prameň: Kroneisl Tomáš – vlastná tvorba

1.1.2 Uznesenia a vyhlásenia vlády počas pandemickej situácie v SR, dobrovoľné pomoci podnikov

Mimoriadny stav v rámci Slovenskej republiky bol vyhlásený vládou SR dňa 12.3.2020, ktorý bol v zápätí zmenený na prvý núdzový stav dňa 16.3.2020 a bol ukončený uplynutím 13.6.2020. Núdzový stav bol po tomto období vyhlásený ešte dvakrát, dokopy celkom trikrát počas pandemickej situácie rokov 2020-2022, podľa Čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu

Druhý núdzový stav bol vyhlásený vládou SR dňa 1.10.2020 a bol ukončený uplynutím 14.5.2021.

Posledný núdzový stav v rámci pandemickej situácie bol vyhlásený 25.11.2021 a ukončený uplynutím 22.2.2022. [3]

Dopady prijatých opatrení v rámci SR na rozpočet a verejné financie

Dopady prijatých opatrení v záujme zachovania pracovných miest, podpory podnikateľského sektora ako aj zmiernenia nepriaznivých dopadov pandémie na podnikateľský sektor prijala vláda SR opatrenia, ktoré sa premietli ako na výdavkovej tak na príjmovej strane rozpočtu verejnej správy.

V rámci výdavkovej strany rozpočtu bol nárast výdavkov z dôvodu poskytovania opatrení na odpustenie sociálnych odvodov zamestnávateľov a zachovania zamestnanosti podnikov. Tento nárast bol zapríčinený preto, lebo vláda musela vynaložiť dodatočné náklady na pomoc pre sektor malých a stredných podnikov a pomoc pre SZČO v porovnaní s obvyklou situáciou (mimo krízovej situácie, pandémie). Dôsledok pomoci pre podniky, na to aby mohli naďalej fungovať a prosperovať, odvádzať príjmy vo forme daní, bol 1,7 % HDP (1,486 mld. € navyše). Väčšinu prostriedkov je možné vykryť z eurofondov (922 mil. €) a zbytok je nutné pokryť v rámci vládnej štátnej úrovne (564 mil. €). Opatrenia pomoci v rámci EÚ sú skoro dvojnásobne vyššie v porovnaní s poskytovanou pomocou na úrovni národných zdrojov.

Prijaté opatrenia na pomoc podnikom sa premietajú do poklesu príjmov republiky, kde výpadok je najmä z dôvodu nižších daní a odvodov (nie sadzby, ale výberu). Pokles

daňových príjmov za rok 2020 je o 3 511 mil. €, ktorý priamo súvisí s pandemickými opatreniami a zníženým výberom daní a odvodov, kde najväčšie výpadky sú v oblasti daní z príjmov, ziskov a kapitálového majetku (tu je pokles v roku 2020 o 1 347 mil. €), sociálnych odvodov (kde je pokles o 866 mil. € v roku 2020) a pokles za dane tovarov a služieb (vo výške 799 mil. € za rok 2020).

Čo sa týka faktorov, ktoré ovplyvňujú pokles verejných financií najväčšie zastúpenie má výpadok z daňových príjmov, ďalej dodatočné financovanie výdavkami na prijaté opatrenia boja proti pandémie a nakoniec nákup zdravotníckeho materiálu a výdavky spojené s karanténymi opatreniami. Faktor rastu úrokov má minimálnu úroveň ovplyvnenia verejných financií za rok 2020.

Nákup zdravotníckeho materiálu (ako boli napríklad covid testy) bol zazmluvnený na rok 2020 vo výške 250 mil. €, čo sa negatívne podpísalo na štátnom rozpočte, o to viac, keďže dodatočné príjmy z daní boli vypadnuté, nebola možnosť dodatočných zdrojov okrem balíčkov pomoci z EÚ. [9]

1.1.3 Podporné programy na pomoc solventnosti podnikateľského sektora

V reakcii na nedostatok finančných prostriedkov a neistotu v podnikateľskom sektore prijala vláda SR z dôvodu ochorenia COVID-19 formy priamej a nepriamej finančnej pomoci. Z dôvodu nariadených karantén a situácií, kedy zamestnávateľia využívali možnosť tzv. home officov ak im to technické vybavenie a typ zamestnania povolil bolo nevyhnutné aby boli podmienky a podporné programy jasne definované, ich nároky a prípadné zmeny ako sa situácia vyvíjala v čase pandemickej krízy. [4, 5, 6, 7, 9]

Formy pomoci zahŕňajú:

- 1. Opatrenia pre podporu zamestnanosti*
- 2. Opatrenia v oblasti daní, cla a účtovníctva*
- 3. Opatrenia nepriamej finančnej pomoci*
- 4. Opatrenia v úradných a súdnych konaniach*

Opatrenia na podporu zamestnanosti – vláda SR prijala päť foriem priamej finančnej pomoci v oblasti podpory zamestnanosti, nakoľko však medzi najvyššie náklady pre zamestnávateľov patria odvody, prijali sa taktiež zmeny na ich celkové odpustenie

prípadne ich posunutie lehoty splatnosti. [4, 5, 6, 7, 9]

Príspevok na mzdu zamestnancov povinne uzatvorenej prevádzky

Oprávneným žiadateľom na príspevok na mzdu povinne uzavretej prevádzky je zamestnávateľ vrátane SZČO, okrem subjektov verejnej správy, ktorý udrží aj počas krízovej situácie pracovné miesta a to aj v prípade nariadenia celkového uzatvorenia prevádzky z dôvodov opatrení Úradu verejného zdravotníctva. Žiadateľom môže byť len subjekt, ktorý vznikol a začal prevádzkovať činnosť najneskôr k 1.2.2020 a zamestnávateľ má možnosť voľby iba jednej formy finančného príspevku.

Výška príspevku na náhradu mzdy zamestnanca je vo výške 80 % priemerného zárobku zamestnanca, maximálne vo výške 1100 € a príspevok nepodlieha zdaneniu ani sa nevykazuje ako tržba.

Obdobie na finančný príspevok na mzdu od 13.3.2020 počas celej doby trvania krízového stavu vyhláseného vládou SR alebo do konca kalendárneho mesiaca, v ktorom bude rozhodnutie Úradu verejného zdravotníctva zrušené.

Finančný príspevok poskytuje miestne príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v územnom obvode, v ktorom SZČO alebo zamestnávateľ prevádzkuje a vykonáva svoju činnosť.

Mnohí žiadatelia využili tento príspevok pomoci na financovanie svojich prevádzok, na vyplácanie miezd pre zamestnancov, napríklad v rámci kurzarbeitu, ktorý prepláca zamestnancom 80 % mzdy, zvyšok hradí štát. Treba však podotknúť, že zavedená možnosť čerpania príspevku, nebola adresná ani prehľadne skonštruovaná počas prvého uplatnenia. Realita so zasielaním reálnej finančnej pomoci od štátu, bola trochu iná. Mnoho zamestnávateľov nedostávalo pomoc, keď si ju pýtali, alebo ju dostávali neskôr, čo taktiež ohrozili niektoré prevádzky podnikov. Je pochopiteľné, že vytvorená pomoc mala problémy na začiatku, nakoľko sa jednalo o rýchle zavedenie do praxe, bez hlbšieho výskumu a praktickej spätnej väzby (aspoň na začiatku). Časom však postupne pomoc pre podnikateľov bola adresnejšia a prvotné neduhy sa odstránili. [4, 5, 6, 7, 9]

Príspevok na mzdu zamestnancov v obmedzenej prevádzke

Oprávneným žiadateľom na príspevok na mzdu obmedzenej prevádzky je zamestnávateľ vrátane SZČO, okrem subjektov verejnej správy, na ktorého sa nevzťahuje v

čase krízovej situácie povinnosť prerušenia alebo obmedzenia prevádzkovej činnosti z dôvodu Opatrenia Úradu verejného zdravotníctva a ktorý si aj napriek poklesu tržieb naďalej udrží pracovné miesta. Žiadateľom môže byť iba subjekt, ktorý vznikol a začal prevádzkovať činnosť pred 1.2.2020 s tým, že zamestnávateľ má možnosť voľby iba jednej formy finančného príspevku.

Výška príspevku je možná buď vo forme 80 % priemerného zárobku zamestnanca, maximálne vo výške 880 € alebo prostredníctvom paušálneho príspevku na úhradu časti mzdy zamestnanca z dôvodu poklesu tržieb zamestnávateľa. Paušálny príspevok sa určuje porovnaním výšky tržieb za aktuálny mesiac s výškou tržieb za rovnaký mesiac roku 2019.

Obdobie a poskytnutie finančného príspevku je totožné s finančným príspevkom na mzdu povinne uzatvorenej prevádzky.[4, 5, 6, 7, 9]

Tabuľka 1: Výška príspevku - zamestnanci v obmedzenej prevádzke

Kategória podniku	Marec 2020 v €	Pokles tržieb	Apríl 2020 a ďalej v €
Menej ako 10 %	0	Menej ako 20 %	0
Od 10 % do 19,99 %	90	≥ 20 %	180
Od 20 % do 29,99 %	150	≥ 40 %	300
Od 30 % do 39,99 %	210	≥ 60 %	420
40 % a viac	270	≥ 80 %	540

Príspevok pre SZČO podľa % poklesu tržieb

SZČO, ktorá počas vyhlásenej krízovej situácie buď prerušila alebo obmedzila vykonávanie a prevádzkovanie samostatnej zárobkovej činnosti na základe opatrenia Útvary verejného zdravotníctva a ktorej poklesli tržby o najmenej 20 % je oprávneným žiadateľom.

Príspevok nie je možné poskytnúť SZČO, ktorá má súbežne uzatvorený pracovný pomer, alebo zrušenú či pozastavenú živnosť.

Výška príspevku sa odvíja od kategórie podniku, percentuálneho poklesu tržieb a mesiaca žiadosti, kde príspevok nepodlieha zdaňovaniu a zároveň sa nevykazuje ako tržba subjektu. Zároveň je výška príspevku rovnaká ako v prípade príspevku na mzdu zamestnancov v obmedzenej prevádzke (pozri Tabuľka č. 2 vyššie).

Oprávnené obdobie na poskytnutie príspevku je od 13.3.2020 do konca kalendárneho mesiaca v ktorom bude rozhodnutie Útvary verejného zdravotníctva zrušené.

Žiadosť za obdobie marec 2020 je nutné predložiť do 15.5.2020, kde za mesiac apríl 2020 je možnosť podania žiadosti od 16.5.2020.

Poskytnutie finančného príspevku poskytuje miestne príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorom je zamestnávateľ alebo SZČO prevádzkuje alebo vykonáva činnosť. Príspevok je taktiež financovaný z prostriedkov pomoci Prvá pomoc, ktorá priamo dofinancovala poklesy tržieb pre živnostníkov a bola vyplácaná vo forme mesačných výplat v celkovom objeme 655 337 970 €, kde tieto prostriedky pomohli SZČO v ich fungovaní naďalej, pomoc tak bola adresná. [4, 5, 6, 7, 9, 17]

Príspevok pre SZČO a 1-osobové s.r.o. na náhrady straty príjmu

Fyzické osoby, ktoré nemajú od 13.3.2020 žiadny príjem (podnikateľská, nepodnikateľská či závislá činnosť, kde ako príjem je považovaný aj starobný, invalidný a výsluhový dôchodok a majú nárok na náhradu straty príjmu sa chápu:

1. SZČO, ktorá od 13.3.2020 prerušila alebo obmedzila vykonávanie svojej činnosti avšak nepozastavila či nezrušila výkon svojej činnosti, ktorej nevznikla povinnosť na nemocenské a dôchodkové poistenie a zároveň nečerpá odvodové prázdniny
2. Fyzická osoba, ktorá je jediným spoločníkom v spoločnosti s ručením obmedzeným a ktorej zisk po zdanení roku 2019 nepresiahol 9600 €, ktorej kumulatívny obrat bol minimálne 2400 € v roku 2019. Zároveň fyzická osoba je konateľom jednoosobovej s.r.o. a nie je zamestnancom v tejto firme, nie je spoločníkom v inej s.r.o.

Výška príspevku na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti je 105 € za 3/2020 a 210 € za mesiace 4,5/2020. Príspevok zároveň nepodlieha zdaňovaniu a nevykazuje sa ako tržba.

Oprávnené obdobie o žiadosť príspevku je detto rovnaké ako v prípade príspevku SZČO podľa % poklesu tržieb.

Žiadosť za obdobie marec 2020 je nutné predložiť do 15.5.2020, kde za mesiac apríl 2020 je možnosť podania žiadosti od 16.5.2020. Pre mnohých malých podnikateľov bola práve táto pomoc dôležitá na udržanie si svojich firiem a živností, keďže v čase krízy a nutnosti zatvárania prevádzok či dočasného pozastavenia činností neboli schopní podnikatelia sami pokryť náklady a straty príjmov. K tomu poslužil práve príspevok na

náhrady straty príjmu, čím umožnil menším podnikateľom podnikat' naďalej aj počas a po kríze. [4, 5, 6, 7, 9]

SOS dotácia pre SZČO

Nárok na poberanie SOS dotácie majú fyzické osoby, ktoré z dôvodu krízovej situácie nevykonávajú činnosť a ktoré nemajú príjem, ktorý je predmetom dane z príjmov fyzickej osoby. Zároveň fyzická osoba nesmie poberať žiadnu formu nemocenskej dávky, dôchodku, pomoci v hmotnej núdzi, rodičovský príspevok, dávku v nezamestnanosti alebo príspevok na opatrovanie.

Taktiež fyzická osoba nie je poberateľ dávok z príspevkov uverejnených na webových stránkach pomahame.ludom.sk alebo neprepustaj.sk a aspoň 15 kalendárnych dní v mesiaci v ktorom žiada o príspevok spĺňa tieto podmienky. Podmienky vyhlasuje fyzická osoba čestným vyhlásením.

O tento druh SOS príspevku môže požiadať aj fyzická osoba, ktorá:

- je podnikom v ťažkostiach bez zamestnancov,
- má nedoplatky na daniach či odvodoch,
- nemá žiaden ďalší príjem podliehajúci dani z príjmov FO, má 100% pokles tržby,
- nečerpá žiaden iný finančný príspevok,
- má zrušenú či prerušenú živnosť,
- oprávnenie FO na podnikanie trvá, ale v mesiaci žiadosti o príspevok nedosiahla FO žiaden príjem.

Výška príspevku je za mesiac marec 2020 105 € a za mesiac apríl 2020 210 € dokým skončí krízová situácia alebo sa sociálno-ekonomická situácia nezlepší pre žiadateľa, kde postačuje ak sú podmienky splnené iba za časť mesiaca, kde výška pomoci je maximálne 1600 € v roku. Príspevok nepodlieha zdaňovaniu ani sa nevykazuje ako tržba.

Oprávnené obdobie pomoci závisí od rozhodnutia Útvaru verejného zdravotníctva od 13.3.2020 až do konca kalendárneho roka v ktorom bude rozhodnutie ÚVZ zrušené.

Termín na predloženie žiadosti za obdobie marec a apríl 2020 je do 15.5.2020, kde za apríl 2020 je možnosť podávať žiadosť aj od 16.5.2020. Finančný príspevok poskytuje

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Dotácia v rámci Prvej pomoci ako aj iné príspevky, priamo znížila platobnú neschopnosť firiem a firmy využívajúce pomoci sa ukázali produktívnejšie a hospodársky aktívnejšie v porovnaní s firmami, ktoré tieto pomoci nečerpali. Najväčší pozitívny efekt v rámci pomoci bol u malých firiem, ktoré majú do 50 zamestnancov. Je teda zrejmé, že pomoc bola konštruovaná vhodne a pomohla mnohým malým podnikateľom preklenúť nepriaznivý stav v čase krízy a krátko po nej. [4, 5, 6, 7, 9, 18]

Odklad platby odvodov

Zamestnávateľ a poistená SZČO, ktorej čistý obrat alebo príjem poklesol o viac ako 40% je oprávnený na odklad sociálneho poistenia a preddavku zdravotného poistenia, odklad sa však netýka zamestnanca, ktorému poistné platí zamestnávateľ. V prípade, ak zamestnávateľ alebo SZČO zaplatí poistenie podľa nového termínu splatnosti včas a v správnej výške, potom nebudú pre zamestnávateľa či SZČO plynúť sankcie. V prípade nezaplatenia poistného v novom termíne, môže Sociálna poisťovňa povoliť splátky poistného bez úroku.

Určenie poklesu čistého obratu alebo príjmov z podnikania sa určí podľa činnosti zamestnávateľa či SZČO, respektíve ak nevykonávali činnosti v rovnakom mesiaci v rokoch 2019 a 2020. Pritom pri porovnávaní poklesu tržieb sa porovnávajú tržby daného mesiaca roku 2020 s daným mesiacom v predošlom roku 2019, prípadne s mesačným priemerom tržieb za rok 2019. Následne sa vypočíta percento poklesu čistého obratu.

V prípade, ak zamestnávateľ alebo SZČO nevykonávali činnosti v žiadanom mesiaci predchádzajúceho roku 2019 sa výška tržieb mesiaca porovná s výškou tržieb za 2/2020.

Poklesy tržieb sa na účely odkladu odvodov sociálneho poistenia oznamuje Sociálnej poisťovni cez formulár, čestné vyhlásenie, pričom tlačivá sú dostupné na webovej stránke Sociálnej poisťovne.

V prípade odkladov odvodov zdravotného poistenia sa oznamujú danej zdravotnej poisťovni poklesy tržieb cez formulár či čestné vyhlásenie rovnako ako v prípade sociálneho poistenia, kde tlačivá sú detto dostupné na príslušných webových stránkach zdravotných poisťovní. [4, 5, 6, 7, 9]

Odpustenie platby sociálnych odvodov

Zamestnávateľ a SZČO za predpokladu, že mali uzatvorenú prevádzku v období apríl 2020 z dôvodu rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR aspoň 15 dní majú nárok na odpustenie platby sociálnych odvodov. Nárok sa však netýka prípadov, ak zamestnávateľia alebo SZČO mali uzatvorené prevádzky z vlastného rozhodnutia.

Požiadat' o odpustenie odvodov za apríl 2020 je možné prostredníctvom formulára na webovej stránke Sociálnej poisťovne. [4, 5, 6, 7, 9]

Odklady platby príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie (DDS)

Odklad platby príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie (ďalej DDS) za zamestnanca vykonávajúceho prácu v úseku verejného zdravotníctva tretej alebo štvrtej kategórie (riziková), prípadne za zamestnanca, ktorý je hudobným umelcom alebo tanečníkom, tzv. riziková práca za marec 2020 je možný najneskôr do 31.7.2020. V prípade, ak zamestnávateľ a SZČO zaplatia poistné v DDS v novom termíne splatnosti a v správnej výške nebudú im plynúť sankcie.

Zároveň nárok na takýto odklad majú zamestnávateľia alebo SZČO, ktorým poklesol čistý obrat alebo príjmy z podnikania o viac ako 40 % a spĺňajú kategóriu rizikovej práce.

Určenie poklesu čistého obratu alebo poklesu príjmov z podnikania sa určuje rovnako ako v prípade odkladu platby odvodov. Spôsob určenia poklesu tržieb za účelom odkladu príspevku sa oznamuje Sociálnej poisťovni prostredníctvom formulára alebo čestného vyhlásenia. [4, 5, 6, 7, 9]

Odpustenie platby príspevkov na DDS

Odpustenie platby príspevkov na DDS za zamestnanca, ktorý vykonáva prácu na úseku verejného zdravotníctva tretej alebo štvrtej kategórie, zamestnanca tanečníka alebo hudobného umelca hrajúceho na dychový nástroj s tzv. rizikovou prácou má nárok na odpustenie príspevkov na DDS.

Požiadat' o odpustenie za zamestnancov vykonávajúcich rizikovú prácu je možné prostredníctvom formulára Sociálnej poisťovne, kde súčasť formulára je taktiež čestné vyhlásenie o povinnom uzatvorení prevádzky. [4, 5, 6, 7, 9]

Pandemické ošetrovné (OČR)

Povinne nemocensky a dôchodkovo poistená SZČO, ktorá sa starala o dieťa v čase od 12.3.2020 do skončenia OČR z dôvodu uzatvorenia školských či predškolských zariadení z nariadenia ÚVZ má nárok na pandemické ošetrovné. Oprávnená osoba je taktiež aj SZČO v ochrannnej lehote 7 dní po skončení nemocenského poistenia alebo 8 mesiacov v prípade ak je SZČO tehotná.

Nárok na OČR vzniká od prvého dňa celodenného ošetrovania, celodennej starostlivosti a zaniká dňom skončenia potreby takéhoto ošetrovania. Oprávnená osoba nie je povinná platiť sociálne poistné od prvého dňa OČR do jej skončenia, pričom poistenie sa v tomto čase neprerušuje.

SZČO nemusí na porovnanie so zamestnancom získať určitý počet dní nemocenského poistenia na ošetrovné, avšak platí povinnosť uhradeného sociálneho poistenia za obdobie do konca predchádzajúceho mesiaca. Zaplatené poistné sa sleduje späťne do výšky 5 rokov, kde tolerovateľná výška dlžoby je menej ako 5 €.

Zároveň v čase poberania OČR je možnosť podnikania SZČO. Nárok na pandemické ošetrovné je v rozmedzí celej doby trvania uzatvorenia školských či predškolských zariadení, podľa rozhodnutia príslušného orgánu.

Žiadosť je možné podať prostredníctvom formulára dostupného na webovej stránke Sociálnej poisťovne, elektronicky či poštou. [4, 5, 6, 7, 9]

Pandemické nemocenské (PN)

V prípade nariadenej karantény alebo izolácie je nemocensky poistená SZČO uznaná za dočasne pracovne neschopnú (ďalej PN) na výkon zárobkovej činnosti.

Na porovnanie s normálnym vyplácaním PN na ktoré vzniká nárok od 12.3.2020 do skončenia PN platí, že vyplácané nemocenské je vo výške 55 % denného vymeriavacieho základu.

Počas obdobia PN SZČO nie je povinná platiť zdravotné ani sociálne odvody. Žiadosť pre uplatnenie nároku na PN sa nepodáva, žiadosť a podanie vykoná ošetrojúci lekár, ktorý následne kontaktuje Sociálnu poisťovňu. [4, 5, 6, 7, 9]

Opatrenia v rámci zákonníka práce v rámci práce z domu (home office)

V rámci práce z domu, ktorá nie je pravidelná a zamestnanec ju vykonáva z domu

(najčastejšie) či už príležitostne alebo pri mimoriadnych udalostiach, po dohode so zamestnávateľom môže po novom zamestnávateľ nariadiť home office.

Toto nariadenie je možné v prípade, ak to výkon práce umožňuje a ak práce na pracovisku nie je možná či nevyhnutná, riziková z dôvodu šírenia nákazy. Zároveň má zamestnanec právo na vykonávanie práce z domu, ak to druh práce umožňuje a zo strany zamestnávateľa nie sú prevádzkové dôvody, ktoré by to neumožňovali.

V rámci pracovného času home office je zamestnávateľ povinný zamestnancovi oznámiť rozvrhnutie pracovného času najneskôr 2 dni vopred, s platnosťou minimálne 1 týždeň takejto pracovnej doby. Zároveň je však možné sa dohodnúť na úprave pracovného času so zamestnávateľom, a taktiež naďalej platia podmienky pre zamestnávateľa ohľadom pridelenia výkonu práce a náplne práce vyplývajúcej z pracovnej zmluvy, rozvrhnutia pracovného času a taktiež doby odpočinku.

V prípade čerpania dovolenky na home office sa pristúpilo k skráteniu času na oznámenie dovolenky, kde zamestnávateľ má možnosť určiť zamestnancom čerpanie dovolenky, kde je povinný oznámiť zamestnancovi čerpanie dovolenky najneskôr 7 dní vopred a najneskôr 2 dni vopred ak sa jedná o nevyčerpanú dovolenku z minulých období. Taktiež existuje stále možnosť čerpanie dovolenky skrátiť po dohode so zamestnávateľom.

Zmenila sa taktiež ochrana zamestnanca pred skončením pracovného pomeru, kde ospravedlnenie neprítomnosti je vo vzťahu ku karanténnemu opatreniu alebo izolácii, a takýto zamestnanec sa potom posudzuje ako zamestnanec na PN, a zamestnanec po návrate z PN.

Ak zamestnávateľ nemôže prideliť zamestnancovi prácu z dôvodu krízovej situácie, pretože musí obmedziť alebo prerušiť prevádzku, vzniká zamestnávateľovi povinnosť ochrany zdravia zamestnancov. V prípade, ak zamestnanec nemôže vykonávať činnosť z dôvodu zotavenia, jedná sa o prekážku na strane zamestnávateľa nie zamestnanca. Ustanovuje sa následne náhrada mzdy zamestnanca vo výške 80 % priemernej mzdy zamestnanca namiesto 100%, kde výška je na úrovni minimálne 80% a nesmie byť nižšia ako minimálna mzda. [4, 5, 6, 7, 9]

Opatrenia v oblasti daní, cla a účtovníctva – odklady a odpočty

Odklad daňového priznania a platieb dane

Odklad daňového priznania sa týka všetkých právnických a fyzických osôb, ktorým vzniká povinnosť podať a platiť dane z príjmov, kde v rámci pandemického opatrenia zdaňovacie obdobie roka 2019 je daňové priznanie možné odložiť bez oznámenia do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení pandemickej situácie.

Zároveň sa odklad za zdaňovacie obdobie hospodárskeho roka môže odložiť po oznámení najviac o 3 kalendárne mesiace alebo 6 kalendárnych mesiacov v prípade príjmov zo zahraničia.

V prípade riadneho daňového priznania sa postupuje rovnako ako v prípade zdaňovacieho obdobia roka 2019. Formulár na predĺženie lehoty daňového priznania je možné nájsť na stránkach Finančnej správy SR. [4, 5, 6, 7, 9]

Odklad platenia preddavkov na daň z príjmov

Podniky a SZČO platiace preddavky na daň z príjmov v období pandémie s poklesom viac ako 40% čistých tržieb v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka majú nárok na odklad platenia preddavkov na daň z príjmov splatné počas celého obdobia pandémie. Nezaplatené preddavky sa následne musia vyrovnať v daňovom priznaní roka 2020 (do 31.3.2021).

Daňový subjekt predloží správcovi dane vyhlásenie elektronicky o uplatnení nároku na odklad platenia preddavkov, kde vyhlásenie je nutné doručiť najneskôr 15 dní pred uplynutím lehoty splatnosti preddavku. Vyhlásenie je možné nájsť na stránkach Finančnej správy SR. [4, 5, 6, 7, 9]

Odpočet daňovej straty

Právnická osoba ako aj fyzická osoba, ktorá v predošlých obdobiach dosiahla daňovú stratu a v bežnom zdaňovacom období vykázala kladný základ dane má možnosť odpočítať si daňovú stratu.

Daňová strata sa odpočítava postupne od najskoršej vykázanej daňovej straty, kde daňové straty môžu byť v maximálnej hodnote 1 mil. € a za obdobia 2015 – 2018.

V prípade zdaňovacieho obdobia roka 2019 si môže FO a PO uplatniť daňovú stratu

v období od 1.1.2020 – 31.12.2020, v prípade hospodárskeho roka najneskôr do 31.10.2020. [4, 5, 6, 7, 9]

Opatrenia nepriamej finančnej pomoci

Odklad splátok úveru

Možnosť odloženia úveru dočasne, bezodplatne, s tým, že sa nezvyšuje celková hodnota úveru počas celej doby odkladu splátky. Takýto odklad sa nepovažuje ako záznam v úverovom registri a nezhoršuje kreditnú kvalitu klienta, avšak splátky nie sú odpustené iba posunuté, kde úver sa štandardne úročí počas doby odkladu.

Oprávnený žiadateľ je FO a PO, ktorá je definovaná ako mikro, malý alebo stredný podnik, voči ktorej má veriteľ pohľadávku zo zmluvy alebo ručenia. Kde veriteľom môže byť banka, pobočka zahraničnej banky či iná osoba, ktorá poskytuje či ponúka úvery podľa Obchodného zákonníka. Veriteľ nesmie v prípade záujmu o odklad splátok úveru požadovať dodatočné zabezpečenie úveru, úhradu poplatkov, náhradu nákladov či inú odplatu, podmieniť odklad splátky dodatočnými podmienkami či vyžadovať zaplatenie celého úveru počas odkladu splátok.

Žiadosť o odklad sa podáva v písomnej forme, kde žiadosť je automaticky akceptovaná v prípade, ak do 30 dní nepríde stanovisko od veriteľa v ktorom môže veriteľ akceptovať či odmietnuť odklad iba v prípade taxatívne uvedených dôvodov. [4, 5, 6, 7, 9]

Odklad splátok lízingu

Odklad splácania lízingu je bezodplatný, nezvyšuje celkovú výšku úveru, nepovažuje sa za omeškania, záznam v úverovom registri, ani neznižuje kreditnú kvalitu klienta. Požiadat' o odklad splátky lízingu je možné zo zákona iba v prípade, ak veriteľ poskytol klientovi lízing formou úveru, nie ako operatívny či finančný lízing. V prípade operatívneho alebo finančného lízingu je odklad splátok možný iba za súhlasu oboch zúčastnených strán.

Žiadateľom môže byť FO alebo PO, ktorá je definovaná ako mikro, malý či stredný podnik, voči ktorej má veriteľ pohľadávku zo zmluvy o úvere či ručenia.

Postup v prípade žiadosti o odklad splátok lízingu je rovnaký ako v prípade odkladu splátok úveru. [4, 5, 6, 7, 9]

Opatrenia v úradných konaniach

Opatrenia v úradných a súdnych konaniach prijala vláda najmä z dôvodu zníženia administratívnej záťaže v procesných postupoch a zvýšenia ochrany veriteľov. [4, 5, 6, 7,9]

Skrátenie lehoty na pozastavenie živnosti – úradné konania

Možnosť skráteného pozastavenia živnosti pre živnostníkov počas doby trvania krízovej situácie na obdobie kratšie ako 6 mesiacov, kde živnostník môže zastaviť živnosť na maximálne 3 roky.

V rámci pozastavenia živnosti je podnikateľ odbremený od odvodových povinností, nemusí platiť sociálne ani zdravotné odvody, ktoré za neho bude dočasne platiť štát. Avšak dobrovoľne nezamestnaní živnostníci s pozastavenou živnosťou si naďalej musia platiť zdravotné odvody sami.

Po obnovení živnosti živnostník nemusí doplatiť odvody. Na pozastavenie živnosti musí živnostník oznámiť pozastavenie na jednotnom kontaktnom mieste podľa miesta trvalého bydliska, Sociálnej poisťovni, zdravotnej poisťovni a daňovému úradu, kde možnosť pozastavenia živnosti je aj elektronicky zaplatením správneho poplatku vo výške 2 €. [4, 5, 6, 7, 9]

Opatrenia v súdnych konaniach

Pojednávanie na súdoch v rámci vyhlásenia krízovej situácie došlo k obmedzeniam pri výkone pojednávania súdu, kde sa vykonávajú pojednávania a verejné zasadnutia iba v nevyhnutnom rozsahu a zároveň v rámci obmedzenia je nová možnosť vylúčenia verejnosti z pojednávania z dôvodu ochrany zdravia. V prípade vylúčenia verejnosti je súd povinný vyhotoviť zvukový záznam a sprístupniť ho po skončení pojednávania.

Kolektívne orgány PO môžu využívať tzv. korešpondenčné hlasovanie (per rollam) alebo hlasovanie prostredníctvom elektronických prostriedkov.

V rámci vyhlásenia konkurzu dochádza k predĺženiu lehoty na jej podanie vyhlásenia z 30 dní na 60 dní, za predpokladu, že konkurz nastal v rozmedzí obdobia 12.3.2020 – 30.4.2020. Predĺženie je možné využiť iba v prípade, ak sú splnené 3 podmienky, kde dlžník má povinnosť viesť účtovníctvo, má viac ako jedného veriteľa a hodnota jeho záväzkov presahuje hodnotu dlžníka.

V rámci obmedzenia výkonu dražby, nie je povolená činnosť súvisiaca s dražbou majetku do konca mája 2020. Obmedzenia zahŕňa upustenie od výkonu dražby, poverenia predaja majetku, organizácie ponukového konania a vykonávania exekúcie predajom nehnuteľnosti.

V rámci obmedzenia záložného práva do konca mája 2020 nie je možnosť pristúpenia k výkonu záložného práva (majetok počas tohto obdobia, ktorý je predmetom záložného práva je chránený zákonom).

V prípade odkladu exekúcie voči FO (nepodnikateľ), môže FO požiadať o odklad exekúcie za predpokladu, ak sa vymáha peňažné plnenie od FO a nejedná sa o výživné. Odklad je možný maximálne 6 mesiacov, ak bola exekúcia začatá po 12.3.2020, kde maximálny odklad je do 1.12.2020. [4, 5, 6, 7, 9]

Dočasná ochrana podnikateľov a nájomcov

Podnikatelia, FO a PO, ktorým oprávnenie na podnikanie vzniklo pred 12.3.2020 a k tomuto dátumu neboli v úpadku, nemajú voči sebe exekučné konanie či nie sú v konkurze majú nárok na ochranu od štátu. Štát takýmto krokom mieni pomôcť podnikateľom a iným osobám, ktoré sa dostali do problémov z dôvodu pandémie a nie z dôvodu neplatenia záväzkov. Zároveň v roku 2020 si podnikatelia, FO či PO nesmeli rozdeliť zisk, vlastné zdroje, musia viesť riadne účtovníctvo a neurobili žiadne opatrenia, ktoré by mohlo ohroziť ich finančnú stabilitu.

Žiadosť o dočasnú ochranu je možné podávať výlučne elektronicky prostredníctvom formulára, ktorý je dostupný na webovej stránke Ministerstva spravodlivosti SR, avšak výnimku majú FO, ktoré môžu žiadosti podávať aj písomne.

V rámci dočasnej ochrany nie je možné vypovedať nájomnú zmluvu podnikateľom alebo od nej odstúpiť z dôvodu omeškania platieb, nie je možnosť započítania pohľadávok pre podnikateľa, lehoty na uplatnenie nárokov odporovateľných právnych úkonov prestávajú plynúť. Zároveň záväzky, ktoré súvisia so zachovaním prevádzky podniku je podnikateľ pod ochranou oprávnený uhrádzať prioritne a taktiež má povinnosť uspokojiť čo v najvyššej miere veriteľov.

Prenajímateľ nemôže ukončiť jednostranne nájom minimálne do konca roka 2020, ak dôvod na takéto ukončenie by bol neplatenie nájomného z dôvodu omeškania v rámci obdobia od 1.4.2020 – 30.6.2020, avšak omeškanie je podmienené okolnosťami

pandemickej situácie, nie mimo tejto okolnosti. [4 ,5 ,6, 7, 9]

1.1.4 Podmienky na získanie štátnej pomoci na podporu solventnosti

Podmienky na získanie pomoci od štátu na podporenie zamestnanosti alebo celkovej solventnosti podniku sú rôzneho typu, kde taktiež záleží či sa jedná o priamu finančnú pomoc napr. formou príspevkov alebo ide o nepriamu finančnú pomoc napr. vo forme odkladov lehôt.

Priame finančné pomoci sú:

- *príspevok na mzdu zamestnancov povinne uzatvorenej prevádzky*
- *príspevok na mzdu zamestnancov v obmedzenej prevádzke*
- *príspevok pre SZČO podľa % poklesu tržieb*
- *príspevok pre SZČO a 1-osobové s.r.o. na náhradu straty príjmu*
- *SOS dotácia pre SZČO*
- *pandemické ošetrovné (OČR) a pandemické nemocenské (PN)*

Nepriame finančné pomoci sú:

- *odklad platby odvodov*
- *odpustenie platby sociálnych odvodov*
- *odpustenie platby príspevkov na DDS*
- *odklad splátok úverov a lízingov [4, 5, 6, 7, 9]*

Príspevok na poskytnutie mzdy zamestnancov povinne uzatvorenej prevádzky

Pre poukázanie príspevku od štátu na podporu zamestnanosti pre zamestnávateľa je nutné splniť nasledujúce podmienky čestným vyhlásením:

- *vyplatenie náhrady mzdy zamestnancovi vo výške 80 % priemerného zárobku zamestnanca,*
- *dva mesiace po mesiaci dáva zamestnávateľ záväzok, že neskončí pracovný pomer so zamestnancami výpoveďou alebo dohodou z dôvodu nadbytočnosti zamestnanca,*
- *zamestnávateľ má splnené daňové povinnosti,*

- má splnené povinnosti odvodov preddavkov na poistné (zdravotné, sociálne),
- neporušil zákaz nelegálneho zamestnávania,
- nemá splatné finančné záväzky a nie je v konkurze či likvidácii,
- nemá uložený trest prijímať dotácie alebo subvencie. [4, 5, 6, 7, 9]

Príspevok na mzdu zamestnancov obmedzenej prevádzke

Zamestnávateľ vyhlasuje čestným vyhlásením, že:

- vyplatí náhradu mzdy zamestnancovi vo výške 80 % priemerného zárobku,
- záväzok o tom, že neukončí pracovný pomer za dva mesiace po mesiaci, za obdobie, v ktorom žiada o pomoc,
- spĺňa podmienky o službách zamestnanosti,
- má pokles tržieb, zamestnávateľ sa uchádza o paušálny príspevok na úhradu časti náhrady mzdy. [4, 5, 6, 7, 9]

Príspevok pre SZČO podľa % poklesu tržieb

Podmienky pre poskytnutie príspevku pre SZČO sú, nemocensky a dôchodkovo poistená SZČO v rámci obdobia od 31.3.2020 a ďalej bez prerušenia a zároveň SZČO čerpá odvodové prázdniny (zákon č. 461/2003). [4, 5, 6, 7, 9]

Príspevok pre SZČO a 1-osobové s.r.o. a náhradu straty príjmu

Podmienky pre získanie príspevku pre SZČO a 1-osobové s.r.o. sú nasledovné:

- žiadateľ nemá od 13.3.2020 iný príjem,
- žiadateľ nebol k 31.12.2019 podnikom v ťažkostiach,
- žiadateľ nemá viac ako 50% kapitálu vykazovaných v účtoch prekrytých stratami,
- žiadateľ spĺňa podmienky zákona o zamestnanosti,
- žiadateľ pre predmetom alebo spĺňa predmet konkurzného konania. [4, 5, 6, 7, 9]

SOS dotácia pre SZČO

Žiadosť o SOS dotáciu môže SZČO ak:

- je v ťažkostiach a bez zamestnancov,

- má nedoplatky na daniach či odvodoch,
- má 100% pokles tržieb bez dodatočného príjmu, ktorý podlieha DzP FO,
- nečerpá iný druh finančného príspevku,
- má prerušenú či zrušenú živnosť,
- oprávnenie na podnikanie je platné a trvá, ak v mesiaci žiadosti nedosiahla SZČO žiaden príjem, nevykonávala podnikateľskú činnosť. [4, 5, 6, 7, 9]

Pandemické ošetrovné (OČR)

Podmienky na získanie pandemického ošetrovného sú nasledovné:

- oprávnená osoba, musí byť povinne nemocensky aj dôchodkovo poistená,
- oprávnená osoba sa musí starať o dieťa z dôvodu uzatvorených školských či predškolských zariadení alebo ide o dospelú osobu, ktorá nemôže navštevovať zariadenia sociálnych služieb. [4, 5, 6, 7, 9]

Pandemické nemocenské (PN)

Podmienka na získanie pandemického nemocenského je:

- oprávnenej osobe musí byť povinne nariadená karanténna alebo izolácia z dôvodu ochorenia COVID-19 [4, 5, 6, 7, 9]

Odklad platby odvodov

Podmienka na získanie odkladu platby odvodov je:

- pokles čistého obratu alebo príjmu z podnikania či inej samostatne zárobkovej činnosti viac ako 40 % [4, 5, 6, 7, 9]

Odpustenie platby sociálnych odvodov

Podmienka na odpustenie platby sociálnych odvodov je:

- žiadateľ (SZČO či zamestnávateľ) musí mať v apríli 2020 uzatvorenú prevádzku na viac ako 15 dní z dôvodu nariadenia Úradu verejného zdravotníctva [4, 5, 6, 7, 9]

Odklad a odpustenie platby príspevkov na DDS

Podmienka na odklad platby príspevku na DDS je:

- žiadateľ (SZČO či zamestnávateľ) musí vykazovať pokles čistého obratu alebo

príjmu z podnikania viac ako 40 %

Pre odpustenie platby príspevku na DDS musí žiadateľ:

- mať uzatvorenú prevádzku viac ako 15 dní z dôvodu nariadenia Úradu verejného zdravotníctva [4, 5, 6, 7, 9]

Odklad splátok úverov a lízingov

Pre odklad splátky úveru alebo leasingu musí FO či PO splniť nasledovné podmienky:

- musí byť vyplnená žiadosť od dlžníka,
- úverová či leasingová zmluva musí byť uzatvorená do konca obdobia pandemickej situácie,
- musia byť splnené zákonné podmienky,
- dlžník nesmie byť v omeškaní so splácaním úveru o viac ako 30 dní pred dohodou odkladu,
- k 29.2.2020 dlžník nesmie byť v omeškaní vo výške sumy najmenej 100 €,
- dlžník nesmie byť k 29.2.2020 považovaný za zlyhaného podľa nariadenia EÚ č. 575/2013. [4, 5, 6, 7, 9]

1.2 Podporné programy v okolitých krajinách Európskej únie - prehľad

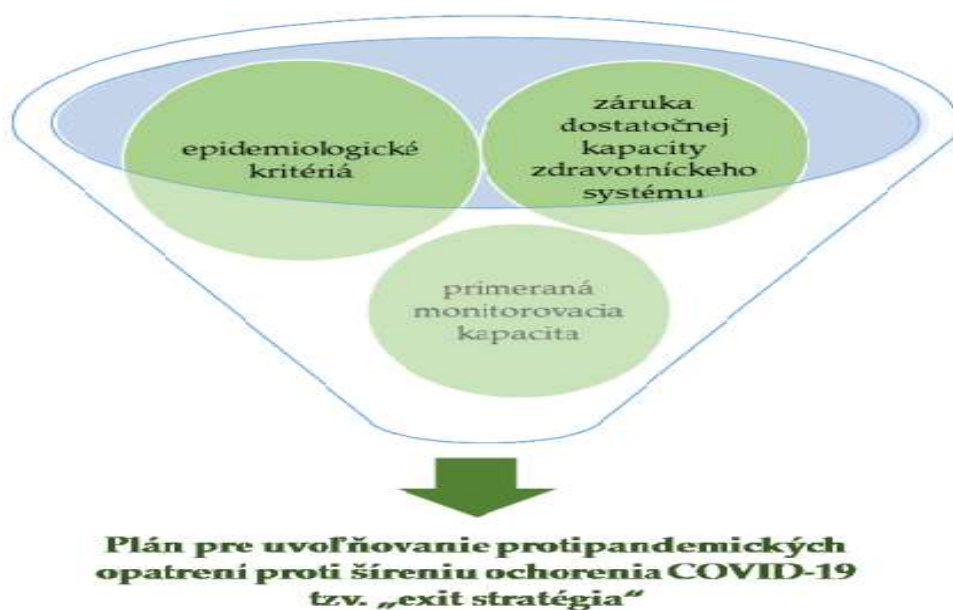
Európska únia zaznamenala v roku 2020 z dôvodu celosvetovej pandémie hospodársky symetrický šok, nakoľko pandémie zasiahla všetky členské štáty EÚ. Pokles produkcie bol najvyšší najmä v prímorských oblastiach ako je napr. Grécko (9,75 % pokles) či Taliansko až po najmenší v rámci krajín strednej Európy, napr. Poľsko (4,25 % pokles).

Hospodárske oživenie ekonomík je jedným z hlavných cieľov rôznych programových balíčkov podpory pre členské štáty, avšak žiaden štát nie je totožný, každý štát je zasiahnutý rôzne a z tohto dôvodu je pomoc redistribuovaná v rámci EÚ rôzne a nie jednotne.

V rámci prognóz roka 2020 bol očakávaný pokles spotrebiteľských cien v dôsledku inflácie (0,2 % 2020 a 1,1 % 2021), pokles hospodárstva (pokles o 7,75 % 2020 a rast o 6,25 % 2021) celkového HDP jednotlivých krajín. Naopak však v rámci prognózy na rok

2020 bolo očakávané zvýšenie miery nezamestnanosti v rámci eurozóny (z 7,5 % 2019 na 9,5 % 2020) a takisto bol očakávaný nárast deficitu verejných financií (z 0,6 % HDP 2019 na 8,5 % 2020) a zvýšenie pomeru dlhu k HDP (rast z 86 % 2019 na 102,75 % 2020 a následné zníženie na 98,75 % 2021).

Mnohé členské štáty EÚ predstavili plán pre uvoľňovanie opatrení tzv. „exit stratégia“, kde neexistuje univerzálny a jednotný prístup na celú EÚ, a táto stratégia je skôr posúdením, či nastal čas k uvoľneniu opatrení v kľúčových troch oblastiach epidemiologických kritérií, záruky dodatočnej kapacity zdravotníckeho systému a primeranej monitorovacej kapacity. [8, 9]

Obrázok 9: Exit stratégia

Prameň: Odbor Parlamentný inštitút na základe informácií z webového sídla EC. A European roadmap to lifting coronavirus containment measures. Informačná grafika k hlavným kritériám uvoľňovania protiepidemických opatrení proti šíreniu ochorenia COVID-19 [cit. 01.02.2023]. Dostupné na internete: <https://commission.europa.eu/sites/default/files/communication_-_a_european_roadmap_to_lifting_coronavirus_containment_measures_0.pdf>

V rámci opatrení na úrovni EÚ, únia zaviedla a spustila:

- iniciatívu SURE zameranú na ochranu pracovných miest a pracovníkov postihnutých ochorením COVID-19. Táto iniciatíva poskytne pomoc pre členské štáty vo výške 100 mld. € prostredníctvom úverov so zvýhodnenými podmienkami,

- okamžitú finančnú pomoc pre malé a stredné podniky vo výške 8 mld. €,
 - 1 mld. € určená na stimuláciu miestnych bánk či iných veriteľov,
 - Fond európskej pomoci pre najodkázalejšie osoby (FEAD) poskytuje základnú materiálnu pomoc osobám najviac ovplyvnením a zasiahnutím pandémiou,
 - po prvý raz EÚ aktivovala únikovú doložku Paktu stability a rastu,
 - pružnejšie pravidlá štátnej pomoci priamej podpory členským štátom pre malé podniky,
 - investičnú iniciatívu vo výške 37 mld. € určenú výhradne pre systémy zdravotnej starostlivosti, malé a stredné podniky, trhy práce a iné časti dotknutých hospodárstiev,
 - všetky krajiny boli vyňaté dočasne zo zoznamu krajín s obchodovateľným rizikom.
- [8, 9]

Opatrenia podľa oblastí

V rámci opatrení podľa jednotlivých oblastí na úrovni EÚ, prijala únia nasledovné:

- SURE – je nástrojom na zmiernenie rizík nezamestnanosti, kde tento balík je zameraný na poskytnutie finančnej podpory prostredníctvom pôžičiek s výhodnými podmienkami pre členské štáty,
- schéma pomoci na podporu zamestnanosti – kde Európska komisia schvaľuje podporu pre členské štáty s cieľom využitia flexibility na podporu hospodárstva,
- podpora v odvetví poľnohospodárstva – balík opatrení na pomoc a podporu súkromného skladovania mlieka a mliekárnskych výrobkov, mäsa, zeleniny a ovocia, olivového oleja, včelárstva a vinohradníctva a vinárstva na podporu daných trhov a oblastí. V rámci tejto pomoci Európska komisia predlžuje lehoty na podávanie žiadostí o podporu, zvýšenie zálohových platieb na priame platby a platby na rozvoj vidieka za účelom zníženia administratívnej záťaže sektorov. Poľnohospodári majú možnosť získať podporu v maximálnej výške 100 000 € na každú farmu, kde pre podniky spracovávajúce potraviny môžu získať podporu v maximálnej výške 800 000 €. Zároveň, vo výnimočných prípadoch je možné rozšíriť pomoc o dodatočných 25 000 € pre poľnohospodárov,
- podpora odvetví rybolovu – odvetvia rybolovu a akvakultúry môžu získať podporu v rámci dočasného rámca štátnej pomoci alebo investičnej iniciatívy,

- ochrana kritických európskych aktív a technológií – usmernenie za účelom využívania mechanizmov preverovania investícií a priamych zahraničných investícií, kde zároveň takéto usmernenia nabáda EÚ členské štáty aby dôrazne kontrolovali priame investície z krajín tretích štátov, najmä v oblastiach medicíny, infraštruktúry či biotechnológií,
- investičná iniciatíva v reakcii na koronavírus Plus – balíček s možnosťou mobilizácie nevyužitej podpory zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu,
- strategické financovanie na podporu globálnej pripravenosti – balíček podpory globálnej pripravenosti a prevencie s kapacitou 400 mil. €, ktoré budú použité na podporu Svetovej zdravotníckej organizácie,
- opatrenia Európskej centrálnej banky a Európskej investičnej banky – program nákupu aktív v hodnote 750 mld. €, ktorý bude použitý na riešenie situácie v rámci menovej únie, kde táto hodnota predstavuje 7,3 % HDP eurozóny. Zároveň Európska investičná banka zaviedla plán mobilizácie vo výške 40 mld. €, vo forme preklenovacích úverov, úverových prázdnin a iných opatrení pre zmiernenia obmedzenia likvidity a kapitálu malých a stredných podnikov. Zároveň bol prijatý dodatočný balík záruk pre banky vo výške 20 mld. €, na zabezpečenie likvidity a kapitálu pre banky, ktoré dodatočne tieto prostriedky poskytnú ďalej malým a stredným podnikom, vo výške 10 mld. €,
- oblasť bankovníctva – balík opatrení na uľahčenie poskytovania úverov pre domácnosti a podniky v EÚ, s cieľom podpory hospodárstva a prúdenia peňazí v EÚ prostredníctvom pôžičiek od bánk. [8, 9]

V rámci opatrení prijatých na úrovni EÚ a sveta na podporu MSP v reakcii na negatívne dopady pandémie, ktorým čelili MSP, museli vlády jednotlivých krajín prijať opatrenia práve na zmiernenie týchto negatívnych dopadov a zachovanie MSP sa ocitlo na vysokej priečke potrebnosti. Bez MSP by bol výpadok v podobe chýbajúcich príjmov prostredníctvom daní a odvodov citeľný na funkciu jednotlivých hospodárstiev krajín ako aj celej EÚ a sveta, preto tieto opatrenia mali vysokú prioritu a nástupnosť (aspoň čo sa týka EÚ).

Oblasti, ktoré boli dotknuté opatreniami boli hlavne finančné nástroje, odklady platieb, zamestnanosť a štrukturálne politiky, kde oblasti v rámci krajín boli totožné avšak

v rôznych formách a podobách vyhotovení a aplikácie a pôsobnosti. Niektoré krajiny napríklad zaviedli opatrenia v oblasti skrátenia pracovného času a ako forma kompenzácie, tieto krajiny preplatili určité % priemernej mzdy. Boli taktiež v určitých krajinách zavedené opatrenia, ktoré umožňovali odklady odvodov, platieb energií či nájomného, prípadne daňové úľavy pre MSP, všetko v rámci toho, ako si dané opatrenia prispôbili a nastavili jednotlivé krajiny.

Každá krajina čelila týmto výzvam rôznorodo, a preto aj jednotlivé opatrenia sú podobné avšak rôznorodé. Krajiny ako také sa taktiež stavali k opatreniam tak, že sledovali aké opatrenia zavádzajú ich susediace krajiny, či krajiny v rámci územia, kde sa nachádzajú, kde potom tieto opatrenia sa snažili preniesť či prispôbiť do svojich krajín, ak to bolo možné.

Medzi najvyužívanéjšie opatrenia v rámci sveta na podporu MSP podľa OECD patrili odklady daní z príjmu, záruky za úvery, priame pôžičky a dotácie na mzdy. Spomedzi 54 krajín sveta, ktorých opatrenia preskúmala OECD, prijalo až 45 krajín opatrenia ohľadom daní z príjmov, ktoré sa ukázali ako veľmi pomocné pre MSP počas pandémie. Spomedzi ďalších opatrení na úrovni sveta taktiež 43 krajín zaradilo medzi svoje opatrenia priamych pôžičiek a 42 krajín opatrenia mzdových subvencií, tieto finančné opatrenia boli teda taktiež veľmi nápomocné, ako aj odklady daní pre funkciu a zachovanie MSP. Na opačnej strane najnižšie prijímané opatrenia boli v rámci inovácií a rekvalifikácií, čo dávalo zmysel, nakoľko podniky neľadali ako zlepšiť pracovnú silu či výrobné procesy, keďže zápasili s normálnou funkciou ako takou. [8, 9]

1.2.1 Podporné programy na pomoc solventnosti podľa jednotlivých krajín – náhodný výber

Podobne ako aj u nás, aj susedné krajiny, krajiny v EÚ a sveta sa podrobnejšie venovali problematike koronakrízy, ako sa s ňou vysporiadať a aké podporné programové balíčky zaviesť pre svojich podnikateľov na regionálnej a štátnej úrovni. V rámci náhodného výberu si priblížime niektoré krajiny v rámci EÚ, susedného bloku ako aj jednu krajinu mimo Európy.

Podporné programy v Českej republike

Česká republika (ďalej len ČR) zaznamenala prvý výskyt ochorenia Covid-19 dňa 29.2.2020, kde počet prípadov na 1 mil. obyvateľov bol 780 k 14.5.2020. ČR začala zavádzať protipandemické opatrenia veľmi krátko po prvom výskyte nakazení vírusu a to dňa 13.3.2020. Podobne ako aj v rámci SR, aj ČR začala s uvoľňovaním opatrení postupne vo viacerých fázach, konkrétne v 5-tich etapách, kde prvá etapa začala už od 20.4.2020. Netrvalo teda veľmi dlho aby republika postupne uvoľnila určité opatrenia, nakoľko si vláda ČR uvedomila, že nie je možné udržať republiku, v rámci uzatvorenej prevádzky nepretržite, a že sa teda musí ekonomika „hýbať“. (teda, že musia podnikatelia mať dostatočne otvorené prostredie na to, aby mohli produkovať a generovať príjmy sebe ako aj štátu). Posledná 5-ta fáza uvoľnenia opatrení začala 25.5.2020 a týkala sa otvorenia všetkých do tej doby zatvorených prevádzok spolu s povolením voľného pohybu ľudí vonku bez použitia ochranných prostriedkov dýchacích ciest.

Česko zaviedlo podobne ako SR kurzarbeit, teda skrátený pracovný čas, ktorý kompenzuje náhrady mzdy a mzdové náklady a ktorý bol v republike zavedený v rámci programu zamestnanosti Antivírus. V rámci daní zastavilo pokutovanie za neskoré podanie daňového priznania počas pandémie a taktiež zastavilo vyplácanie daňových preddavkov. Česko tiež vytvorilo osobitný úverový fond na získanie prevádzkového kapitálu pre MSP ako aj dočasné zoštátnenie kapitálových vstupov štátu, kde vláda ČR určité % akcií prevezme od podniku v ohrození a následne ich predá späť podniku, alebo ich ponúkne podniku vo forme splátok, ak sa dostane podnik mimo problémov so solventnosťou.

Pre väčšie podniky v ČR vyčlenila vláda finančné pomoci vo forme záručného programu „Covid III“, kde sa jedná o firmy do 500 zamestnancov, pre ktoré budú dostupné úvery vo výške 20 mld. € (600 mld. CZK) spolu so zárukami od štátu (Českomoravskej záručnej a rozvojovej banky) vo výške 80 %.

Pre firmy s 250 a viac zamestnancami je pripravený pomocný balík „Záruka Covid plus“ vo výške do 7 mld. € (200 mld. CZK) ak sa jedná o exportné alebo dodávateľsky exportné podniky, so zárukami do výšky 90 %. Pomoc je tak administrovaná od komerčných bánk za účelom zachovania bonity klientov. Poskytnutý úver je vo výške maximálne 73,5 mil. € (2 mld. CZK) s nemožnosťou presiahnutia 25 % obratu firmy za rok 2019 a je dostupný iba pre firmy s 250 zamestnancami a viac. Adresuje sa tak pomoc pre najväčšie spoločnosti v rámci ČR (konkrétne firmy pôsobiace v leteckej, vodnej, pozemnej doprave a cestovné kancelárie či herne).

Pre SZČO je programový balík jednorazovej pomoci vo finančnej výške 920 € (25 000 CZK), bez ohľadu na to, či SZČO dosiahli príjem a požiadať o takýto balík jednorazovej pomoci môžu SZČO, ktoré vykonávajú hlavnú či vedľajšiu činnosť. Výnimka, v ktorej nie je možné žiadať o pomoc je, ak bola osoba žiadateľ účastná nemocenského poistenia ako zamestnanec.

Pre firmy poľnohospodárstva a lesníctva, potravinárstva je osobitná podpora vo forme odkladu splátok komerčných úverov spolu s podporou za prevádzku, ktorú preplatia prostriedky z eurofondov.

V rámci inovácií ČR zaviedla program „Covid Technologies“, ktorý poskytuje dotácie pre MSP, ktoré sú ochotné diverzifikovať produkciu na vývoj technológií, ktoré sa budú dať využiť v rámci boja proti šíreniu Covid-19. Výška dotácie je v rozmedzí od 250 000 CZK do 200 mil. CZK a dotácia je určená na pokrytie 50 % nákladov na projekt.

ČR využila potenciál svojej rozvinutejšej (v porovnaní s našou) ekonomiky a zaviedla relatívne jednoduché a adresné opatrenia na boj s vírusom Covid-19. [8, 9, 19]

Podporné programy v Maďarsku

Maďarsko svoj prvý výskyt ochorenia vírusom Covid-19 zaznamenalo dňa 3.3.2020, kde počet prípadov na 1 mil. obyvateľov je 350 za rok 2020. Ako reakciu na vírus, prijalo Maďarsko prvé opatrenia na boj s vírusom od 16.3.2020 a ako ostatné krajiny v EÚ začalo aj Maďarsko postupne uvoľňovať po čase protipandemické opatrenia vo viacerých fázach, kde začiatok uvoľňovania opatrení bol od 4.5.2020. Od tohto dátumu sa s výnimkou okresu Pešť zrušilo obmedzenie voľného pohybu s postupným uvoľňovaním opatrení počas 1. uvoľňovacej fáze. V rámci otváraní sa povolili otvorenia zoo a terás, verejných kúpalísk a pláží, parkov, taktiež boli povolené svadby, pohreby a náboženské udalosti za dodržania naďalej prísnych hygienických opatrení. Otvorili sa taktiež vysoké školy s univerzitami, obchody s plochou do 400 m², prevádzkové služby ako napr. kaviarne či cukrárne a športové podujatia avšak bez divákov.

Maďarská vláda dňa 5.4.2020 vyhlásila zavedenie dvoch fondov na zmiernenie dopadov pandémie, konkrétne fond na prevenciu vo výške 1 mld. € (378 mld. HUF) na boj v rámci prevencie proti vírusu Covid-19 ako aj fond hospodárskej obnovy, ktorý je zameraný na oživenie hospodárstva a podporu práce a zamestnanosti vo výške 3,7 mil. € (1,3 mld. HUF). FO a PO dostali od štátu moratória na už platné úvery, teda ich splátky boli

dočasne zmrazené, konkrétne do 31.12.2020, kde po uplynutí tejto lehoty musia FO a PO obnoviť splácanie úverov, pomôcka bola teda skôr krátkodobá a účelová iba na nárazovú vlnu vírusu keď prišla. Maďarské úrady zaviedli na pomoc tzv. náhrady ušlej mzdy pre zamestnancov v období 3 mesiacov, kde tento ušlý zisk mal byť nahradený a preplatený aspoň čiastočne v podobe pokrytí nákladov na zamestnancov a ich mzdy od štátu, spolu s udrжанím zamestnanosti pre zamestnancov v podnikoch.

Podobne ako aj v iných krajinách EÚ zaviedla krajina kurzarbeit na dobu 3 mesiacov so 70 % náhradou mzdy od štátu po dobu týchto 3 mesiacov. Skrátený čas taktiež bol cielený ako pomoc so zvýšenými nákladmi pre zamestnávateľov a ich väčšinová náhrada od štátu bola ako zameraná na boj s udrжанím zamestnanosti tak ak preplatenia miezd. V rámci kompenzácií príjmov do štátneho rozpočtu cez dodatočné dane sa rozhodla krajina zaviesť povinnú maloobchodnú daň iba v tomto sektore, kde výška dane je pohyblivá a určuje sa ako pomer ku vzťahu k ročnému čistému obratu maloobchodov. Takýto krok mal byť nápomocný štátu a nie podnikateľom. Krajina taktiež ale zaviedla povinnú daň pre finančné inštitúcie (banky) vo výške 0,19 % z daňového základu počas trvania doby vírusovej krízy. Taktiež toto rozhodnutie malo čiastočne pokryť štátny rozpočet na dodatočné kompenzácie a operácie s finančnými prostriedkami.

Maďarsko zaviedlo tiež druhý akčný plán obnovy hospodárstva krajiny so zameraním na hlavných 5 oblastí – udržanie a vytváranie pracovných miest počas a po pandémie, posilnenie prioritných sektorov krajiny a pomoc firmám a ochrana rodín a dôchodcov počas krízy. Mimo iného krajina zaviedla výnimku pre sektory najviac ohrozené pandemiou a dočasne vylúčila nutnosť pre podniky platiť sociálne zabezpečenia v týchto sektoroch – cestovný ruch, filmový priemysel, reštaurácie, hazardné hry a šport, kultúrne služby, osobná doprava a zábavné zariadenia. Vylúčenie platí počas rozmedzia 3-7 mesiacov, teda odklad platieb. Taktiež Maďarsko umožnilo po upravení legislatívy podnikom dočasne znížiť počet zamestnancov, teda nie všetci zamestnanci boli v ochrane. Toto rozhodnutie síce malo pre podniky priaznivý dopad, v podobe zníženia nákladov, avšak pre zamestnancov (niektorých) bol dopad skôr nepriaznivý.

Čo sa týka prostriedkov k dispozícii, uvoľnila krajina 18-20% celkového HDP krajiny na pomoc pre podniky a domácnosti na druhý balík pomoci. 22.4.2020 vláda zaviedla daňové úľavy na všetky typy FO a PO počas pandémie, kde súkromné osoby a podniky majú nárok na buď 6 mesačný odklad dane bez príplatkov alebo možnosť využitia

12 mesačnej splátky dane. (tj. počas 12 mesiacov platba jednej dane). V neposlednej rade sa znížila taktiež sadzba dane sociálnych príspevkov zo 17,5 % na 15,5 %, teda o dva percentuálne body a taktiež sa znížila sadzba dane pre malé podniky z 12 % na 11 %.

Maďarsko teda zaviedlo v rámci svojej pôsobnosti opatrenia, ktoré boli podobne ako aj naše účelové a rýchle, avšak nie všetky boli pre pomoc obyvateľstvu alebo podnikom. Krajina skúsila možnosť kde niektoré sektory penalizovala dodatočne oproti iným za účelom vykrytia strát v štátnom rozpočte. [8,9,10]

Podporné programy v Poľsku

V Poľsku sa prvý výskyt ochorenia Covid-19 vyskytol dňa 3.3.2020, s celkovým počtom prípadov nakazených 17 615 ku dňu 14.5.2020 a s počtom prípadov nakazených na 1 mil. obyvateľov s počtom 465 taktiež k 14.5.2020. V rámci reakcie na pandemickú situáciu Poľsko reagovalo s prvým zavedením proti-pandemických opatrení dňa 10.3.2020 a postupne začalo uvoľňovať opatrenia už od 20.4.2020, prostredníctvom 4 etáp. V rámci „exit stratégie“ Poľská vláda rozhodla o uvoľnení opatrení postupne na základe údajov od ministerstva zdravotníctva, vnútra, verejnej správy a hlavného hygienika, kde za účelom kontroly a zisťovania účinnosti opatrení vyhodnocovalo ministerstvo zdravotníctva týždenne epidemiologické zmeny v krajine, čo malo za následok prechod k jednotlivým fázam uvoľňovacej politiky. Tieto uvoľňovacie opatrenia taktiež závisia od nárastov jednotlivých počtov nakazených ľudí, voľných kapacít zdravotných stredísk a schopností zvládať nápor nakazených a nakoniec implementácii sanitárnych opatrení zodpovednými subjektami.

Prvá etapa uvoľnení začala 20.4.2020 a špecificky v tejto etape šlo prevažne o veľmi ľahké uvoľňovacie opatrenia, ktoré sa týkali napríklad možnosti nakupovania viacerých osôb naraz v obchodoch, možnosť návštevy lesov a parkov a bicyklovania či behu pri dodržaní bezpečnej vzdialenosti. V druhej etape uvoľnení sa otvorili obchody so stavebnými materiálmi počas víkendov, hotely a podobné ubytovacie zariadenia avšak stále s obmedzeniami a taktiež určité kultúrne objekty ako napríklad knižnice či múzeá. V tretej etape ide už o väčšie uvoľnenie v podobe otvorení menej dôležitých denno denných podnikov ako napríklad kaderníctva či salóny krásy, možnosť otvorenia obchodov v obchodných centrách s obmedzeniami a taktiež otvorenie gastronomických prevádzok stále s obmedzením. V rámci kultúry sa rozšírili podujatia na možnosť do 50 ľudí na podujatie a

v prípade materských škôl a škôl sa otvorili 1-3 triedy so stanoveným maximálnych počtom žiakov na triedu. V poslednej štvrtej etape išlo o najmenej dôležité podniky ako napríklad otvorenie telocviční a masážnych salónov, kín a divadiel v obmedzenom sanitárnom režime.

Krajina v rámci balíka pomoci predstavila tzv „protikrízový štít“, ktorý bol ratifikovaný 1.4.2020 a v rámci ktorého vláda vyčlenila na pomoc 6,5 mld. € (30 mld. PLN) na ochranu špecificky pracovných miest zamestnancov. Zamestnávateľia dostali možnosť žiadať o finančnú pomoc v prípade, ak splnili dve podmienky a to ak zaviedli prestoj alebo skrátenie pracovného času počas pandemickej situácie. V takýchto prípadoch potom štát poslal finančné pomoci jednotlivým podnikom, ktoré o pomoc zažiadali, a pomoc sa týkala príspevkov sociálneho zabezpečenia v plnej výške hradené od štátu. Pre SZČO vláda vyčlenila jednorazový príspevok vo výške 455,71 € (2080 PLN), bez možnosti opakovania žiadosti o príspevok viac ako raz. Pre rodičov, ktorí boli nútení zostať doma s deťmi do veku 8 rokov z dôvodu povinného zatvorenia škôl, poskytne štát príspevok na starostlivosť o dieťa. Pre daňovníkov štát umožnil oslobodiť poplatníkov od poplatkov, ktoré by vznikli v prípade odloženia splatnosti dane, v takom prípade štát úplne upustil od poplatkov pre poplatníkov. V rámci úverovej pomoci zaviedol štát možnosť odkladu splátky úveru až o 3 mesiace.

Úrad pre finančný dohľad spolu s Ministerstvom financií vytvorili regulačný balík vo výške 15,6 mld. € (70,3 mld. PLN) špeciálne pre finančný trh, ktorý má za cieľ stimuláciu likvidity práve na tomto finančnom trhu. Podobné opatrenia zaviedla taktiež Národná banka Poľska, ktoré sú cieleňé na bankový sektor a podporu likvidity preň. Pokračovanie opatrení z protikrízového štítu vláda zaviedla, z dôvodu stimulácie podnikateľov, ktorí museli z dôvodu pandémie zatvoriť prevádzky. Pomoc vláda rozšírila na takých podnikateľov, ktorí majú nárok na tzv. príspevkové dovolenky“, teda ide o daňovú úľavu vo výške 50 % počas 3 mesiacov na príspevky na sociálne poistenie, opatrenia sa týka malých podnikateľov s počtom zamestnancov od 10-49. Pomoc je taktiež situovaná pre podnikateľov, ktorí vznikli pred 1.2.2020 a 1.4.2020.

Finančná podpora od štátu sa taktiež predĺžila v prípade výpadku príjmu z 1 mesiaca na 3 pre podniky. Poľská vláda tiež autorizovala Poľský rozvojový fond na dlhopisy a upravila legislatívu týkajúcu sa príspevkov, ktoré podľa nového zákona nie sú príjmy podľa daňového zákona.

Poľsko ako dôležitá krajina čo sa do počtu ľudí a podnikov týka, taktiež pre EÚ, sa snažilo vysporiadať s pandemickou krízou podobnými balíkmi pomoci ako ostatné susedné krajiny, najmä krajiny V4. V rámci balíkov pomoci pre MSP, poľská vláda zaviedla relatívne rýchle a efektívne riešenia, ktoré pomohli mnohým podnikateľom udržať sa na trhu aj počas najťažšej situácie pandemickej krízy. [8, 9, 10]

Podporné programy v Rakúsku

Rakúsko zaznamenalo prvý výskyt ochorenia nákazou Covid-19 dňa 24.2.2020 s celkovým počtom nakazených 16 058 ku dňu 14.5.2020. V rámci opatrení a ich zavádzania, začala rakúska vláda zavádzať protipandemické opatrenia k 16.3.2020 a prvé uvoľňovanie začalo 1.5.2020, podobne ako v prípade napríklad Maďarska. Pre exit stratégiu si Rakúsko vytvorilo pracovnú skupinu, ktorá spadala pod Ministerstvo sociálnych vecí, zdravotnej starostlivosti a ochrany spotrebiteľov a mala za úlohu poradnú činnosť, ako orgán vlády, ktorý radí a inštruuje uvoľňovacie opatrenia ako aj zavádzanie opatrení proti nákaze Covid-19. Táto inštitúcia, pozostáva z vysokých štátnych úradníkov ako aj zástupcov vedeckej obce a ako faktory, ktoré priamo ovplyvňujú opatrenia a ich uvoľňovanie, boli zvolené počet zdravotníckych zariadení spolu so sledovaním nárastu nových prípadov nakazení (vrátane intenzívnej starostlivosti).

Ako prvé uvoľňovacie opatrenia boli vybrané otvorenia obchodov s vymeriavacou plochou do 400 m², otvorenia gastronomických prevádzok, múzeí a náboženských budov od 2.5.2020 a prevádzok služieb (napríklad kaderníctva) od 2.5.2020. Samozrejmosťou je však naďalej dodržiavanie prísnych hygienických opatrení ako napr. distančná vzdialenosť.

Rakúsky parlament prijal dva balíky pomoci, v rámci opatrení boja s nákazou Covid-19, na zmiernenie dôsledkov krízy, kde celková hodnota balíčkov je vo výške 10 % HDP Rakúska (38 mld. €). Z toho, 4 mld. € sú určené na kurzarbeit a teda na podporu MSP, 9 mld. € je určených na pôžičky pre veľké firmy a štátne záruky, 15 mld. € je určených na núdzovú pomoc pre najviac postihnuté odvetvia (napr. gastro sektor alebo sektor turizmu) a nakoniec 10 mld. € na účely pomoci v podobe odkladov platieb daní pre podnikateľov.

Ako ďalší balík pomoci Rakúska vláda zverejnila Koronavírusový fond pomoci (Corona-Hilfs-Fond) vo výške 15 mld. €, kde cieľ fondu je zabezpečiť likviditu pre postihnuté podniky s podmienkou poklesu čistého obratu aspoň vo výške aspoň 40 % cez

prevádzkové dotácie na pokrytie nákladov. V prípade, ak podnik mal pokles čistého obratu 40–60 %, dostane dodatočnú formu dotácie fixných nákladov vo výške 25 % a v prípade poklesu 60–80 % dodatočná forma dotácie fixných nákladov vo výške až 50 %, nakoniec v prípade poklesu 80-100 % poskytne vláda náhradu nákladov vo výške 75 %. Pre spotrebiteľov vláda prichystala pomoc v možnosti odkladu platenia úverov o 3 mesiace, kde ako podmienka je, strata príjmu a nemožnosť splácať úver počas pandémie. Pre nájomcov bytov, ktorí nemohli počas pandémie splácať nájom, vláda zakázala ukončovať nájomné zmluvy alebo nájomcov vystáť z priestorov, kde nedoplatok na nájme nájomca musí splatiť do konca roka 2020.

Rakúsko sa vysporiadalo s pandemiou podobne ako ostatné krajiny EÚ rýchlym nasadením protipandemických opatrení a zavedením rozličných balíkov pomoc pre MSP ako aj veľké firmy. V rámci pomoci likvidity pre podniky, umožnila krajina pomoc vo viac štruktúrovanej forme ako napríklad na Slovensku, kde strata príjmov bola kompenzovaná viac ako u nás, v podobe preplatenia nákladov podnikov. Opatrenia ako aj exit stratégie boli na podobnej úrovni ako ostatné susedné krajiny Slovenska, avšak s rozdielom, že Rakúsko uvoľňovacie opatrenia zavádzalo nie v etapách ako napr. Slovensko ale riadilo sa komisiou na to ustanovenou a jej odporúčaniami. [8, 9, 10]

Podporné programy v Spojených štátoch amerických (USA)

Ministerstvo financií USA poskytuje kľúčovú pomoc malým podnikom v celej krajine, čím uľahčuje naliehavé rozmiestnenie kapitálu a podpory, aby týmto organizáciám pomohlo nielen vytrvať, ale aj zotaviť sa, nakoľko vďaka kríze Covid-19 mali najmä malé a mikro podniky problémy s fungovaním a prežitím. Práve pre tieto podniky, postihnuté krízou, poskytovalo Ministerstvo financií USA pomoc v podobe Amerického záchranného plánu, ktorý podobne ako pomocné opatrenia v EÚ poskytuje daňové výhody a výhody na udržanie zamestnancov pre malé podniky.

V rámci záchranného plánu sa rozšírila dostupnosť úveru na udržanie zamestnancov do konca roka 2021 s možnosťou kompenzácie daňových záväzkov na mzdy vo výške 7000 USD na jedného zamestnanca za štvrt'rok. Za rok 2021 teda je možnosť celkovej kompenzácie nákladov miezd na jedného zamestnanca vo výške 28 000 USD a balík pomoci je určený pre malé podniky, ktoré boli zatvorené alebo im klesli tržby vo výške 20 % a viac. V roku 2020 bola táto pomoc na zamestnanca vo výške 5000 USD, teda

nastalo zvýšenie o 2000 USD v porovnaní s rokom 2020.

Ďalšia pomoc a balík spočíval v platenej dovolenke zamestnancov pre malé a stredné podniky, kde si firmy mohli vziať vo výške 5 000 USD, ak ponúknu zamestnancovi dovolenku, za predpokladu, že zamestnanec bol chorý alebo v karanténne. Pre podnikateľov taktiež vznikol nárok na preplatenie daňového bonusu v roku 2020 vo výške 100 % platenej nemocenskej dávky, platenej rodinnej dovolenky pre zamestnanca, ktorý sa vyrovnával s pandemickou situáciou. Táto pomoc je určená pre podniky s menej ako 500 zamestnancami. Pre práceneschopnosť zamestnancov v roku 2020 a nárok na platenú dovolenku od štátu je podmienka pre podniky, v podobe poskytovania minimálne 80 hodín platenej dovolenky buď 511 USD na deň v maximálnej výške 5 110 USD pre zamestnanca, ktorý bol chorý či v karanténne, alebo ako náhradu dvoch tretín mzdy zamestnanca, kde je preplácanie obmedzené na 200 USD na deň v maximálnej výške 2 000 USD, ak bol zamestnanec v karanténne alebo sa staral o dieťa, ktoré nemohlo navštevovať školu z dôvodu zatvorenia pre prípad nákazy Covid-19. V rámci rodinnej dovolenky bol nárok na preplácanie vo výške 200 USD na deň v maximálnej výške 10 000 USD, kde podmienka bola opäť byť PN z dôvodu starosti o deti, ktorí nemohli navštevovať školu z dôvodu uzávierky. Zmena v roku 2021 predstavovala, že zákon už nevyžadoval aby podniky mali 500 zamestnancov alebo menej.

Ako ďalší program zvolilo Ministerstvo financií USA Program núdzových kapitálových investícií, ktorý bol vytvorený z dôvodu povzbudenia komunitných finančných inštitúcií s nízkymi a strednými príjmami na zvýšenie podpory spotrebiteľov a malých podnikov v komunitách. Ministerstvo poskytlo kapitál vo výške 9 mld. USD priamo depozitným inštitúciám pre rozvoj komunít (CDFI) a taktiež menšinovým depozitným inštitúciám (MDI), aby tieto poskytovali pôžičky, granty pre malé podniky. Zároveň Ministerstvo vyčlenilo 2 mld. USD na CDFI a MDI s aktívami menej ako 500 mil. USD a dodatočné 2 mld. USD pre CDFI a MDI s aktívami menšími ako 2 mld. USD.

[20, 21, 22]

2,3 Cieľ práce a metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom práce je zdokumentovať a analyzovať produktivitu práce jednotlivých krajín počas COVID krízy, kde pomocné balíčky na podporu solventnosti malých a stredných podnikov v rozličných krajinách sveta, boli implementované a obsah a pomoc na štátnej úrovni ako aj na úrovni EÚ a sveta, ako iné policy-mixy boli prijímané na úrovni EÚ ako aj regionálne, a následne vyhodnotenie účinností opatrení v krajinách a vhodnosť ich alokácie v rámci Slovenskej republiky.

Pre dosiahnutie hlavného cieľa, som si zvolil čiastkové ciele:

- 1) Porovnanie balíčkov pomoci na Slovensku a v zahraničí pre malé a stredné podniky a na pomoc solventnosti.
- 2) Definovať situáciu a prijaté balíčky pomoci v rámci policy-mixov na Slovensku a v zahraničí počas pandémie Covid-19.
- 3) Zmapovať dopady a dôsledky opatrení v rámci danej situácie počas pandémie.
- 4) Charakterizovať súčasný stav balíčkov počas pandémie Covid-19 na Slovensku.
- 5) Analyzovať produktivitu práce a priemerné mzdy v rámci vybraných krajín.
- 6) Vyhodnotiť produktivitu práce a priemerné mzdy a následne vhodnosť opatrení a odporúčaní spolu s tzv. „best practices“ krajín.

V praktickej časti práce budeme analyzovať jednotlivé vybrané krajiny EÚ ako aj jednu krajinu mimo EÚ, konkrétne USA, ich produktivitu práce, a priemerné mzdy pred, počas a po pandémie COVID-19. Dáta potrebné k analýze sme získali z Eurostatu, OECD a to tie, ktoré sú verejne dostupné.

V teoretickej časti práce sme spomenul situáciu ohľadom pandémie v rozličných krajinách EÚ ako aj USA, ich reakcie v prijímaní pomocných balíčkov pomoci najmä pre malé a stredné podniky, jednotlivé úskalia, ktorým čelili a ako sa s nimi vysporiadali. Zároveň sme uviedli, aké opatrenia a v akej rýchlosti prijali jednotlivé krajiny. Tieto opatrenia pomoci pre jednotlivé podniky ako aj tzv. exit stratégie, teda stratégie na uvoľňovanie opatrení, nakoľko ekonomika nemôže byť trvale bez produkcie nastálo. Okrem prijatých opatrení sme spomenuli taktiež ich podmienky v prípade žiadosti o pomoci (v prípade SR) a taktiež sme preskúmali jednotlivé krajiny EÚ a USA v rámci ich

opatrení plošne.

Pri tvorbe teoretickej časti sme vychádzali z vedeckých publikácií ako aj z rozličných internetových relevantných zdrojov, ktoré poslúžili na vypracovanie tejto práce, grafov a analýz, ako aj z vlastných poznatkov. Následne sme tieto zdroje použili na vytvorenie korelačnej analýzy a analýzy rozptylu (ANOVA) v druhej časti práce.

V druhej časti práce, sme teda na základe údajov o produktivite práce z jednotlivých krajín vykonali korelačnú analýzu a analýzu rozptylu (ANOVA) medzi jednotlivými krajinami a ich produktivitami práce pred, počas a po pandémie, konkrétne v období 2015-2021. Analýzu sme vykonali v programe LibreOffice, kde na základe výsledkov analýzy z tohto programu, sme dospeli k záverom, ktoré obsahuje posledná časť práce. Korelačnú analýzu sme robili z dôvodu vyhodnotenia korelácie jednotlivých dát produktív práce a priemerných miezd vybraných krajín, analýzu rozptylu (ANOVA) sme robili z dôvodu posúdenia dát a ich vhodnosti na ďalšie použitie na základe štatistickej p-hodnoty.

4 Výsledky práce

V ďalšej časti práce budeme skúmať údaje produktivity práce a jednotkové náklady práce vybraných krajín v čase pandémie, teda v roku 2019 a 2020, ale aj roky pred a po, teda od roku 2015 do roku 2021. Ukazovatele, ktoré budeme sledovať prostredníctvom indexu OECD a Eurostat, teda 2015=100 sú reálna produktivita práce na osobu, nominálna produktivita práce na osobu a reálne náklady práce na osobu, a priemerné mzdy, ktoré zohľadňujú diferencovaný cenový vývoj v jednotlivých vybraných krajinách. Skúmaná kategória krajín pozostáva zo 6 zvolených krajín, kde 5 krajín je z územia Európy a 1 krajina je mimo Európy. Nakoľko však prvotná údajová základňa nebola dostatočná, bolo nutné rozšíriť ju o dodatočné roky a vykonať analýzu znova s väčšou vzorkou dát.

4.1. Produktivita práce a jednotkové náklady práce EÚ a vybrané krajiny

Produktivita práce a jednotkové náklady práce za pomocou indexu 100 v rámci EÚ 27 na osobu predstavovala v roku 2019 - 105,40 a v roku 2020 - 110,13. EÚ teda mala medzi týmito dvoma rokmi trend nárastu v roku 2020. V rámci vybraných krajín EÚ a USA mala najvyššiu produktivitu práce v roku 2019 Česká republika (117,99) a za ňou Slovensko (117,22), následne Maďarsko (115,87), Poľsko (110,80) a ďalej Rakúsko (107,44) a nakoniec ako posledná krajina bola USA (107,42). Všetky vybrané krajiny zaznamenali taktiež nárast v porovnaní s minulým rokom 2018. V rámci roka 2020 sa situácia produktivity práce zmenila, kde taktiež s minulým rokom išlo o nárast a rovnako aj krajiny v rámci produktivity práce ostali na rovnakých priečkach, teda ako prvá bola Česká republika (126,57), ďalej Slovensko (123,64), Maďarsko (123,59), Poľsko (119,07), Rakúsko (115,019) a nakoniec na poslednej priečke USA (112,14). Trend v rámci vybraných krajín EÚ a USA je rovnaký. Medzi týmito dvoma rokmi nastal nárast v roku 2020, kde podobne ako krajiny EÚ aj USA zaznamenala trend rastu. USA bola v porovnaní s vybranými krajinami EÚ s rastom produktivity práce na tom horšie, nakoľko produktivita v krajine rástla pomalšie medzi sledovanými rokmi 2019-2020. Na základe údajov z produktivity práce a jednotkových nákladov práce je možné teda povedať, že pandémia COVID-19 znížila celkovú produktivitu práce vo všetkých vybraných krajinách ako aj celej EÚ (27), čo môžeme vidieť v Tabuľke č. 3, kde produktivita práce zaznamenala nárast až po úvodnej pandemickej vlne a určitej dobe prijatých opatrení, teda až po 1 roku a ďalej. Pre porovnanie uvádzam údaje za roky 2015-2021 v tab. č. 2.

Tabuľka 2: Produktivita práce a jednotkové náklady práce EÚ, index 100

Krajina	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Rast/ Pokles 2019	Rast/ Pokles 2020
EÚ celkom (27)	100	100,69	101,66	103,53	105,4	110,13	110,18	1,87	4,73
Česká rep.	100	103,01	106,59	113,12	117,99	126,57	128,87	4,87	8,58
Maďarsko	100	103,96	108,72	112,34	115,87	123,59	126,24	3,53	7,72
Poľsko	100	102,6	104,41	106,6	110,8	119,07	118,03	4,2	8,27
Rakúsko	100	101,69	102,72	104,97	107,44	115,02	115,32	2,47	7,58
Slovensko	100	102,67	102,13	111,33	117,22	123,64	127,06	5,89	6,42
USA	100	101,01	103,17	105,38	107,42	112,14	114,76	2,04	4,72

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov z Eurostatu, OECD

Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/81faefa5-1b06-448e-a328-42d425ce307b?lang=en>> a <<https://data.oecd.org/chart/721f>>

Nominálna produktivita práce, teda najprv mierne rástla, potom poklesla, keď sa vo svete začala šíriť nákaza COVID-19, respektíve sa zastavila na dobu zhruba 1 roka (2020) a následne začala rásť zhruba po roku a viac od vypuknutia pandémie. Túto situáciu môžeme prisúdiť tomu, že prijaté opatrenia skutočne pomohli v boji s pandemiou, ako v prípade rastu produktivity práce tak aj priemerných miezd. Opatrenia teda mali plošný a pozitívny efekt na ekonomiky a ich udržanie v rámci skúmaných vybraných krajín. Zároveň, spomalenie produktivity práce môžeme pripísať nie úplne jasným opatreniam, ktoré sa vylepšovali a ladili v priebehu celej doby pandémie, preto v roku 2020 bol pokles produktivity práce a až po prijatí opatrení v ekonomikách začala produktivita práce rásť. Prijaté policy mixy ekonomík, teda fungovali do určitej miery. [23, 24, 25]

4.2. Reálna produktivita práce na osobu EÚ a vybrané krajiny

Reálna produktivita práce v rámci vybraných krajín EÚ meraná pomocou indexu 100 bola odlišná od produktivity práce nominálnej, kde poradie vybraných krajín bolo nasledovné: Poľsko malo v roku 2019 najvyššiu reálnu produktivitu práce (116,66), za ním nasledovala Česká republika (109,44), ďalej Maďarsko (107,69), Slovensko (103,77) a

USA (103,58) a nakoniec Rakúsko (102,48).

Všetky zvolené krajiny zaznamenali nárast v porovnaní s minulým obdobím, teda rok 2018. V rámci roka 2020 vybrané krajiny a ich poradie ostalo nezmenené avšak tentoraz bol pokles v rámci vybraných krajín a reálnej produktivity práce, konkrétne Poľsko (114,30), USA (107,11) Česká republika (105,22), Maďarsko (103,95), Slovensko (102,19) a nakoniec Rakúsko (97,46). Z dostupných údajov, môžeme konštatovať, že trend poklesu a zníženie reálnej produktivity práce bol skutočne v rámci pandémie COVID-19 najmä v roku 2020. Reálna produktivita práce na osobu meraná cez index 100, poklesla z dôvodu pandémie, a zaznamenal opäť nárast, po skončení pandemickej situácie vo svete, čo môžeme vidieť v Tabuľke č. 3. Ak je index krajiny vyšší ako 100, úroveň HDP tejto krajiny na zamestnanú osobu je vyššia ako priemer EÚ a naopak. Je teda možné sledovať, vývoj, kde v rámci reálnej produktivity práce môžeme vidieť, že pandémie mala negatívny vplyv na reálnu produktivitu práce a, že prijaté opatrenia začali fungovať až v roku 2021 a ďalej, teda po najsilnejších vlnách pandémie vo svete. Prijaté policy mixy, teda fungovali ale nie hneď. Tiež v rámci krajín EÚ a USA môžeme vidieť, že krajiny v rámci reálnej produktivity práce boli aj v pandemických rokoch stále nad priemerom, teda nad úrovňou 100+. Pre porovnanie uvádzam údaje za roky 2015-2021. [23, 26, 30]

Tabuľka 3: Reálna produktivita práce EÚ, index 100

Krajina	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Rast/ Pokles 2019	Rast/ Pokles 2020
Česká rep.	100	100,93	104,53	106,48	109,44	105,22	108,54	2,96	-4,22
Maďarsko	100	98,54	100,81	103,84	107,69	103,95	110,19	3,85	-3,74
Poľsko	100	102,12	105,96	111,65	116,66	114,3	119,1	5,01	-2,36
Rakúsko	100	100,68	101,29	102,02	102,48	97,46	99,88	0,46	-5,02
Slovensko	100	99,57	100,29	102,28	103,77	102,19	105,89	1,49	-1,58
USA	100	100,3	101,2	102,34	103,58	107,11	108,39	1,24	3,53

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov z Eurostatu, OECD

Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/de1d64b9-3d74-4b76-a033-3bc03f8c34bb?lang=en>> a <<https://data.oecd.org/chart/721s>>

4.3. Priemerné mzdy EÚ a vybrané krajiny

Priemerné mzdy v rámci vybraných krajín EÚ ako aj USA, sme porovnávali v rámci rokov 2015-2021, kde vyjadrené priemerné mzdy sú v mene EUR, ktoré som prepočítal z meny USD, priemernými kurzami podľa ECB za jednotlivé sledované roky. Dáta s priemernými mzdami boli získané z Eurostatu a OECD, kde v rámci OECD boli vyjadrené v mene USD, preto sme vykonali prepočet meny na jednotnú, teda EUR. Priemerné mzdy som zvolil, z dôvodu úzkej korelácie, s produktivitou práce, ktorú je možné vidieť nižšie, konkrétne v podkapitole 4.4 a 4.5. Priemerné mzdy v rokoch 2019 a 2020 sa vyvíjali v rámci krajín EÚ jednotným trendom, teda v roku 2019 zaznamenali nárast a v pandemickom roku 2020 zasa pokles. USA však bola na tom mierne odlišne, kde v roku 2019 zaznamenala krajina nárast priemernej mzdy a taktiež aj v roku 2020 bol nárast, čo je odlišné v porovnaní s krajinami EÚ. Z tohto údaju sa teda dá vyvodiť, že v USA aj napriek pandemickej kríze, priemerná mzda rástla, kde v krajinách EÚ naopak klesla. Z dostupných údajov teda môžem konštatovať, že pandémie spôsobila pokles v roku 2020 priemerných miezd krajín EÚ, s výnimkou USA, ktorá sa chovala odlišne. Uvedené údaje, je možné vidieť v tabuľke č. 4. [23, 27, 28, 29]

Tabuľka 4: Priemerné mzdy EÚ, USA vyjadrené v EUR

Krajina	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Rast/ Pokles 2019	Rast/ Pokles 2020
Česká rep.	23589,91	24480,08	25212	25394,59	27901,74	27063,57	26812,38	2507,15	-838,17
Maďarsko	19102,3	19320,63	20300,08	20369,18	22200,09	22128,35	22210,2	1830,91	-71,74
Poľsko	24073,91	25341,95	25879,44	26429,3	29205	29180,53	28380,82	2775,7	-24,47
Rakúsko	50504,73	51102,18	50060,19	48043,18	51078,16	50141,83	49200,14	3034,98	-936,33
Slovensko	19251,92	19910,56	20087,63	19756,99	21523,89	21368,41	20973,2	1766,9	-155,48
USA	59612,44	59860,87	59249,36	57293,82	61493,52	63742,78	63192,69	4199,7	2249,26
EÚ celkom (27)	29685	30157	30849	31511	32508	32286	33511	997	-222

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov z Eurostatu, OECD

Dostupné na: <<https://data.oecd.org/chart/721h>> a

<<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/caa37951-2347-4e6e-8bd6-f4ca7f9674e6?lang=en>>

ANOVA - jednofaktorová						
Alfa	0,05					
Zoskupenia	Počet	Súčet	Stredná hodnota	Rozptyl		
Stípec 1	8	130245,244	16280,6555	299236321,5		
Stípec 2	8	87385,856	10923,232	133746517,9		
Stípec 3	8	84101,743	10512,71788	123717175,5		
Stípec 4	8	198906,056	24863,257	700939880,8		
Stípec 5	8	113650,156	14206,2695	227703029,1		
Stípec 6	8	107658,828	13457,3535	203712754		
Stípec 7	8	246162,51	30770,31375	1078006230		
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	P-hodnota	F kritické
Medzi skupinami	2806061440	6	467676906,6	1,183109903	0,33082913410964	2,290431783
V skupinách	19369433358	49	395294558,3			
Celkom	22175494798	55				

Obrázok 11: Analýza ANOVA 1

Z dôvodu rozšírenia údajovej základne, sme sa rozhodli pridať dáta za roky 2015, 2016 a 2017 a následne sme urobili znova korelačnú analýzu produktivity práce a priemerných miezd vybraných krajín ako aj analýzu ANOVA na vyhodnotenie štatistickej významnosti. Údaje a analýzy, z ktorých sme čerpali je možné vidieť na obrázku č. 12 a č. 13. Na základe dodatočných údajov a vykonania novej korelačnej analýzy, je možné opäť pozorovať silnú pozitívnu korelačnú závislosť, teda jednotlivé dáta spolu súvisia (+1). Následne som urobil novú korelačnú analýzu údajov, kde vyšlo nasledovné: p-value = 0,003807023466843, teda ukazovatele sú štatisticky významné na hladine významnosti alfa 0,05, čo potvrdzuje použiteľnosť dát a ich štatistickú významnosť.

Po vykonaných analýzach korelácie a analýzy rozptylu (ANOVA) medzi produktivitou práce a jednotkovými nákladmi práce a priemernými mzdami za sledované obdobie a sledované krajiny, je možné vyhodnotiť, že použité dáta, sú vhodné na prípadné ďalšie modelovanie, či extrapolácie. Zároveň, bola preukázaná silná korelácia medzi nominálnou produktivitou práce a priemernými mzdami v rámci obdobia pandémie, pred aj po nej. Jednotlivé ukazovatele sú nielen úzko súvisiace ale aj štatisticky významné a na základe údajov, môžeme povedať, že v rámci pandémie 2020 bol skutočne pokles produktivity práce ako aj miezd na území EÚ, avšak USA bola mierne odlišná, nakoľko aj v rámci pandémie produktivita práce a priemerné mzdy v krajine rástli. Ďalej sa pozrieme na porovnanie, štatistickú významnosť a koreláciu reálnej produktivity práce a priemerných miezd. [23, 24, 25, 27, 28, 29]

rok PP	EU27	Maďarsko	Slovensko	Rakusko	Polsko	Cesko	USA
2015	100	100	100	100	100	100	100
2016	100,689	103,956	102,666	101,693	102,602	103,013	101,01
2017	101,659	108,715	107,126	102,722	104,413	106,59	103,17
2018	103,53	112,34	111,33	104,97	106,6	113,12	105,38
2019	105,404	115,866	117,221	107,437	110,804	117,986	107,42
2020	110,13	123,59	123,642	115,019	119,072	126,572	112,14
2021	110,18	126,24	127,06	115,32	118,03	128,87	114,76
rok mzda							
2015	29685	19102,3	19251,92	50504,73	24073,91	23589,91	59612,44
2016	30157	19320,63	19910,56	51102,18	25341,95	24480,08	59860,87
2017	30849	20300,08	20087,63	50060,19	25879,44	25212	59249,36
2018	31511	20369,18	19756,99	48043,18	26429,3	25394,59	57293,82
2019	32508	22200,09	21523,89	51078,16	29205	27901,74	61493,52
2020	32286	22128,35	21368,41	50141,83	29180,53	27063,57	63742,78
2021	33511	22210,2	20973,2	49200,14	28380,82	26812,38	63192,69
Korelácie	Stípec 1	Stípec 2	Stípec 3	Stípec 4	Stípec 5	Stípec 6	Stípec 7
Stípec 1	1						
Stípec 2	0,999336089	1					
Stípec 3	0,999467216	0,999276856	1				
Stípec 4	0,997451575	0,995566024	0,998286227	1			
Stípec 5	0,998629919	0,999737259	0,998968216	0,994645547	1		
Stípec 6	0,999317621	0,999760534	0,999610472	0,996494731	0,99969369508691	1	
Stípec 7	0,998981253	0,99821602	0,999399397	0,998775902	0,99745395529935	0,998233678	1

Obrázok 12: Korelačná analýza 2

ANOVA - jednofaktorová						
Alfa	0,05					
Zoskupenia	Počet	Súčet	Stredná hodnota	Rozptyl		
Stípec 1	14	221238,592	15802,75657	266252902,5		
Stípec 2	14	146421,537	10458,68121	116130454,5		
Stípec 3	14	143661,645	10261,54607	111275327,3		
Stípec 4	14	350877,571	25062,68364	671254774,2		
Stípec 5	14	189252,471	13518,03364	195514545,8		
Stípec 6	14	181250,421	12946,45864	178436630,1		
Stípec 7	14	425189,36	30370,66857	988826185,2		
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	P-hodnota	F kritické
Medzi skupinami	5066852245	6	844475374,1	2,338627641	0,03807023466843	2,199905186
V skupinách	32859980656	91	361098688,5			
Celkom	37926832900	97				

Obrázok 13: Analýza ANOVA 2

4.5. Štruktúra reálnej produktivity práce, korelačná analýza a analýza

ANOVA

V rámci korelácie medzi reálnou produktivitou práce a priemernou mzdou, je možné vidieť na obr. č.14, že jednotlivé dáta majú medzi sebou silnú pozitívnu koreláciu (+1). Z toho môžeme usúdiť, že podobne ako nominálna tak aj reálna produktivita práce úzko súvisia s priemernými mzdami. Zároveň, je možné vidieť z obr. č.15, že na hladine významnosti alfa 0,05, je p-hodnota vykonaná v rámci analýzy rozptylu medzi dátami štatisticky významná (p 0,027549118), nie je preto nutné rozšíriť vzorku o ďalšie dáta.

Je teda možné konštatovať, že aj reálna produktivita práce úzko súvisí s priemernými mzdami, kde medzi jednotlivými dátami bola preukázaná silná pozitívna korelácia. Zároveň, môžeme vidieť, že dáta v rámci štatistickej významnosti na hladine alfa 0,05 sú dáta naozaj štatisticky významné a je teda možné použiť ich na prípadné ďalšie modelovanie či extrapoláciu. Zároveň môžeme teda konštatovať, že počas pandémie, sa vyvíjali priemerné mzdy a reálna produktivita práce jednoznačne pomalšie, ako v obdobiach pred a po pandemií. Avšak v rámci skúmaných krajín, je možné pozorovať, že prijaté opatrenia boli v jednotlivých krajinách rôznorodé a taktiež ich dopad bol odlišný. V rámci skúmaných krajín vychádza, že opatrenia a podporné balíčky na pomoc podnikateľom boli viac významné v USA ako v EÚ. [23, 26, 27, 28, 29, 30]

rok Real PP	Maďarsko	Slovensko	Rakusko	Polsko	Cesko	USA
2015	100	100	100	100	100	100
2016	98,54	99,57	100,68	102,12	100,93	100,3
2017	100,81	100,29	101,29	105,96	104,53	101,2
2018	103,84	102,28	102,02	111,65	106,48	102,34
2019	107,69	103,77	102,48	116,66	109,44	103,58
2020	103,95	102,19	97,46	114,3	105,22	107,11
2021	110,19	105,89	99,88	119,1	108,54	108,39
rok mzda						
2015	19102,3	19251,92	50504,73	24073,91	23589,91	59612,44
2016	19320,63	19910,56	51102,18	25341,95	24480,08	59860,87
2017	20300,08	20087,63	50060,19	25879,44	25212	59249,36
2018	20369,18	19756,99	48043,18	26429,3	25394,59	57293,82
2019	22200,09	21523,89	51078,16	29205	27901,74	61493,52
2020	22128,35	21368,41	50141,83	29180,53	27063,57	63742,78
2021	22210,2	20973,2	49200,14	28380,82	26812,38	63192,69
Korelácie	Stĺpec 1	Stĺpec 2	Stĺpec 3	Stĺpec 4	Stĺpec 5	Stĺpec 6
Stĺpec 1	1					
Stĺpec 2	0,999277396	1				
Stĺpec 3	0,99556972	0,998287934	1			
Stĺpec 4	0,999736853	0,998966901	0,994645194	1		
Stĺpec 5	0,999760792	0,999610532	0,996496987	0,999693122	1	
Stĺpec 6	0,99821801	0,999400059	0,998776048	0,997453622	0,998234982	1

Obrázok 14: Korelačná analýza reálna PP 1

ANOVA - jednofaktorová						
Alfa	0,05					
Zoskupenia	Počet	Súčet	Stredná hodnota	Rozptyl		
Stĺpec 1	14	146355,85	10453,98929	116234993,6		
Stĺpec 2	14	143586,59	10256,185	111392499		
Stĺpec 3	14	350834,22	25059,58714	671421208,7		
Stĺpec 4	14	189260,74	13518,62429	195497486,9		
Stĺpec 5	14	181189,41	12942,10071	178557049,3		
Stĺpec 6	14	425168,4	30369,17143	988923769,5		
Zdroj rozptylu	SS	df	MS	F	P-hodnota	F kritické
Medzi skupinami	5047666099	5	1009533220	2,677774978	0,027549118	2,33173854
V skupinách	29406351092	78	377004501,2			
Celkom	34454017192	83				

Obrázok 15: Analýza ANOVA reálna PP 1

4.6. Návrhy nových opatrení vybraných krajín za pomoci tzv. „best practices“

Best practices, alebo inak povedané najlepšie praktiky balíčkov pomoci z iných krajín, ktoré sa potýkali s podobnými problémami ako SR počas koronakrízy. Tieto praktiky nie sú iba možnou voľbou v prípade použitia iba voči pandémie a jej následkom, ale je možné ich využiť aj v prípade iných neočakávaných kríz aj v budúcnosti (samozrejme s úpravami na danú situáciu). Praktiky ako také majú za cieľ pomôcť rozvoju ekonomiky hlavne v tomto kontexte po skončení pandémie, teda konkrétne rok 2021 a ďalej. Nakoľko sa krajiny snažili vysporiadať s dopadmi pandémie vírusu COVID-19 rozličnými spôsobmi, môžeme tieto opatrenia v určitej miere použiť aj v našich podmienkach, teda na území SR. Pozrieme sa teda konkrétne na vybrané krajiny EÚ a ako je možné aplikovať tieto jednotlivé opatrenia u nás.

Česká republika

V rámci balíkov pomoci a podpory zamestnanosti ČR best practices sú zaujímavé najmä tri a to konkrétne:

1. **Výrazné daňové úľavy** – daňová úľava, ktorá ponúka možnosť uplatnenia daňovej straty v predchádzajúcich rokoch, kde v rámci ČR umožňuje toto opatrenie daňovej úľavy odpísať si stratu zo ziskov daného roka v rokoch minulých, teda 2018 a 2019 a následne získať späť skôr zaplatenú daň z príjmov právnických osôb. Opatrenie poskytuje ako výhody tak aj nevýhody, kde hlavná nevýhoda sa javí vysoká nákladnosť takéhoto opatrenia, s dopadom na financovanie obcí a miest. Zároveň opatrenie nie je vytvorené na udržanie zamestnanosti ako takej ale skôr podporu fungovania podnikov. Ako výhoda sa však javí možnosť využiť takéhoto opatrenia pre menšie podniky, čo by umožnilo podnikom teoreticky fungovať aj po ťažkej situácii, teda mali by viac možností k dispozícii, avšak až po určitej modifikácii v našej republike ako napríklad obmedzenie výšky uplatnenia daňovej straty, teda nie celá strata by bola vrátená ale iba čiastočná do výšky určenej. Prípadne by bolo teoreticky možné ponúknuť takúto možnosť iba pre podniky, ktoré boli najviac dotknuté krízou, s tým, že tieto financie by museli použiť na podporu zamestnanosti a preukázať ich použitie.

2. **Podpora MSP v súvislosti s výrobou produktov na boj proti pandémie COVID-19** – ČR pomocou štátnej schémy pomoci, priamo podporovala podniky, ktoré sa špecializovali na výrobu produktov zameraných na ochranu proti COVID-19, ako napríklad podniky, ktoré vyrábajú ochranné rúška, štíty či pľúcne ventilácie. Schéma umožnila pokryť náklady na výrobu do výšky až 50%, ktoré podniky preukázali a museli vynaložiť na výrobu týchto produktov (napr. nové výrobné kapacity). Cieľom tohto opatrenia je urýchlenie výroby produktov a poskytnuté vládne prostriedky je možné použiť aj na nákup zariadení, určených na likvidáciu infekčného odpadu. Toto opatrenie, je možné a aj vhodné zaviesť v rámci Slovenskej republiky, kde modifikácia by bola možno vhodná v rámci zníženej % sadzby preplatenia výrobných nákladov, napríklad v znížení na 30%, alebo v určení presných špecifik, na aké účely môže byť využitá takáto podpora. Zároveň by bolo vhodné zaviesť toto opatrenie z iného dôvodu, a tým je podpora tuzemských výrobcov takýchto hygienických výrobkov, čím by sa redukovala nutnosť dovážať tieto ochranné prostriedky zo zahraničia. Prípadne, by možno ešte stálo za zváženie, vytvorenie štátnej firmy za účelom čisto výroby takýchto výrobkov (rúška, ventilátory atď.), čím by sa zvýšila zamestnanosť a poskytli nové pracovné miesta pre tých, ktorí si nemohli nájsť pracovné miesto počas pandémie.
3. **Balíček na podporu športu a športových klubov** – balíček podpory na pomoc klubom a športovým organizáciám, kde v rámci Českej republiky toto opatrenie malo za cieľ znížiť dopady koronakrízy na zamestnanosť a športovú infraštruktúru, v celkovej výške podpory 37 mil. € (1 mld. CZK). Dotácia klubom a športovým zariadeniam taktiež slúži na preplatenie prevádzkových nákladov do maximálnej výšky až 50%, ktoré priamo súvisia s prevádzkou športových zariadení. Tento balíček podpory by bol vhodný aplikovať aj u nás, s možno rozdielnou % sumou pokrytia prevádzkových nákladov pre jednotlivé kluby a športové organizácie. Zároveň, by bolo možno vhodné začleniť okrem týchto organizácií do takejto podpory aj iné, ako sú napríklad kultúrne podujatia, ktoré by mohli mať taktiež preplatené prevádzkové náklady, a náklady na informačné a komunikačné technológie, čím by mohli napríklad organizovať podujatia prostredníctvom vysielania online naživo. Kultúra by stále fungovala, nebol by až taký citelný

dopad na tento sektor a ľudia by si mohli jednoducho kúpiť lístky na takéto vysielania a sledovať ich z pohodlia domova, čím by sa nevystavili riziku nakazení ostatnými, a zároveň by tak vláda priamo podporila kultúrne podujatia v ťažkých časoch pomocou preplatenia prevádzkových nákladov ako aj nákladov na technológie na vysielanie podujatí.

Tieto tri balíčky pomoci by teda bolo možné aplikovať aj u nás, s určitými modifikáciami. [19]

Maďarsko

V rámci balíkov pomoci a podpory zamestnanosti Maďarska best practices sú zaujímavé najmä tri a to konkrétne:

1. **Podpora výskumných a vývojových aktivít v oblasti Koronavírusu** – podpora mzdových dotácií (88 mil. €) pre pracovníkov vo výskumnej a vývojovej oblasti, ktorá bola postihnutá pandémiou, zameraná najmä na podporenie spoločností, ktoré sú zamerané na výskum a inovácie, kde pomoc je v maximálnej výške 80% mzdových kompenzácií pracovníkov s neprekročenou dobou zamestnania na aspoň 12 mesiacov. Nakoľko naša krajina v rámci vývoja a výskumu neposkytuje dostatočnú podporu ani financovanie pre tento typ činností, javí sa takáto možnosť ako menej vhodná, nakoľko takýto typ investície by si u nás vyžadoval značné financovanie a výraznejšiu podporu od štátu, ako aj celkové zmeny systému podpory.
2. **Plné oslobodenie reinvestovaného zisku od dane z príjmov právnických osôb** – nový zákon, ktorý maďarská vláda vypracovala a schválila za účelom naštartovania ekonomiky po skončení pandémie, ktorý umožňuje odpočítat' od základu dane zisk, ktorý bol investovaný do vývoja a výskumu s dodatočnou formou pomoci pre tie spoločnosti, ktoré sa rozhodnú v ďalších 4 rokoch uskutočniť investíciu na území Maďarska, majú možnosť požiadať o daňovú úľavu na investície. Výška pomoci je v hodnote 29 mil. € (10 mld. HUF). Takáto pomoc by mohla byť vhodná aj na našom území, nakoľko investície do výskumu a vývoja v našej krajine sú na nízkej úrovni v porovnaní s priemerom EÚ. Pre tie spoločnosti, ktoré by sa rozhodli práve pre tieto investície do výskumu a vývoja na území Slovenska, by podpora v podobe

finančnej pomoci na takýto účel mohla byť dostatočne lákavá, na to, aby podniky začali vo väčšom aplikovať vývoj a výskum v jednotlivých sektoroch. To by mohlo mať za následok aj invencie a inovácie na našom území, čím by sa mohla teoreticky zvýšiť konkurencieschopnosť podnikov a krajiny. Zároveň možnosť odpočítania od základu dane zisk, striktne investovaný do výskumu a vývoja, by mohla byť dodatočná forma motivácie pre podniky, aby začali viac zavádzať a podporovať výskum a vývoj. Toto opatrenia sa teda javí ako zaujímavé a s modifikáciami vhodné aj u nás.

3. **Kontokorentný úver – Széchenyi Card** – program podpory, ktorý nebol spustený v následku pandémie, avšak prejavil sa ako dostatočne vhodný nástroj pre podnikateľov v núdzi. Ide v podstate o formu kontokorentného úveru pre podnikateľov, ktorý je poskytovaný vládou za zvýhodnených podmienok a prostredníctvom vládnej dotácie (dotácia na úrok), kde program je realizovaný s ostatnými komerčnými bankami v krajine a má za cieľ priamu podporu MSP. Podnikatelia môžu využiť v rámci takejto pomoci aj tzv. „Széchenyi pôžičku“, ktorá slúži na udržanie zamestnania, poskytuje zdroj likvidity na pokrytie miezd a udržanie zamestnancov v podnikoch, v maximálnej výške 2 180 000 € (750 mil. HUF). V prípade povoleného prečerpania držiteľ takejto karty automaticky získa úver a môže ho ihneď použiť na financovanie podnikateľskej činnosti. Zároveň program pomoci umožňuje aj pôžičku na likviditu prevádzkového kapitálu zdarma s bezúročným financovaním. Táto pôžička následne môže byť použitá na krytie výdavkov spojených s prevádzkou podniku alebo ako nahradenie existujúceho úveru podnikateľa na kapitál, či financovanie investičných cieľov alebo splácanie iných pôžičiek podnikateľa. Je teda možné použiť úver aj na nákup tovaru, financovanie služieb ako napr. preprava či skladovanie tovaru, vzdelávanie zamestnancov či reklamné služby pre podnik a iné. Takýto automatický kontokorentný úver pre podnikateľov by bol zaujímavý aj v našom prostredí, z dôvodu, že mnoho MSP by ho mohlo použiť na financovanie svojich činností a na to aby ostali aktívny aj v prípade problémov, ktoré by mohli dočasne vykryť práve pomocou kontokorentného balíčka. Následne túto pomoc by mohli podnikatelia využiť na rozvoj svojej činnosti, prípadne adaptáciu na danú situáciu ako napríklad, splatenie pôžičiek alebo dlhov, či investíciu do rozvoja a modernizácie podniku,

napríklad podnik by využil prostriedky kontokorentu na vytvorenie e-shopu a začal by predávať tovar na diaľku aj ako rozvoz. Tým by sa teoreticky vytvorili dodatočné pracovné kapacity a nové zisky pre podnikateľa (za predpokladu, že to typ podnikateľskej činnosti umožňuje, a ak je na to vhodný). Ľudia by tak potom mohli nakupovať pohodlne z domu a podnikateľ by mal dodatočný príjem v podobe objednávok online.

Balíčky pomoci teda je možné s modifikáciami aplikovať aj u nás a javia sa ako zaujímavou alternatívou k našim vlastným už zavedeným. [19]

Poľsko

V rámci balíkov pomoci a podpory zamestnanosti Poľska best practices sú zaujímavé najmä dve a to konkrétne:

- 1. Posilnenie finančného systému** - ochrana finančného trhu od Poľskej vlády, ktorá poskytuje pomoc iba prostredníctvom fiškálnych stimulov, kde vláda zaviedla balík opatrení na udržanie likvidity v bankovom sektore. Tento balík obsahuje REPO⁵ operácie na zvýšenie likvidity bankového sektora Poľska so zníženým úrokom z 1,5 % na 1 % ako aj zníženia sadzby rezerv z 3,5 % na 0,5 %. Vyplatená podpora k 20.5.2020 v rámci protikrízového štítu predstavovala 9,5 mld. € (42 mld. PLN). Posilnenie finančného systému sa teda nielen javí ako vhodný nástroj ale aj ako preukázateľne účinný, aspoň v rámci Poľska. Je preto vhodné uvažovať o možnosti zavedenia podobného opatrenia aj v rámci Slovenska republiky, samozrejme s inými sadzbami a hodnotami, princíp však v podstate sa javí ako vhodný.
- 2. Vytvorenie fondu verejných investícií** – Podniky v kríze neinvestujú skoro vôbec, z tohto dôvodu vytvorila Poľská vláda fond verejných investícií. Tento fond má za cieľ pomôcť podnikom v kríze prekonať obavy z neistoty a investovať do nových projektov ako napr. digitalizácia alebo vzdelávanie či enviromentálne politiky. Veľkosť tohto fondu je vo výške 6,7 mld. € (30 mld. PLN). Takýto fond sa za určitých podmienok (veľkosť, sadzby, presné vymedzenie účelu použitia) javí ako zaujímavá alternatíva istoty pre podnikateľov, ktorí váhajú s investíciami v neistej dobe, najmä do technológií a iných projektov, ktoré v čase krízy boli odsunuté na

⁵ REPO operácia je operácia s cennými papiermi (ďalej CP), kedy majiteľ CP prijíma úver predajom CP k dátumu veriteľovi, kde sa zaviazne úver vrátane úrokov splatiť spätným nákupom CP k termínu a vopred stanovenej cene. Veriteľ tak poskytne nákupom CP dlžníkovi úver a záväzok.

neurčito. V prípade vytvorenia takéhoto fondu pre podnikateľov u nás, by teoreticky podnikatelia začali investovať (niektorí) aj do iných vzdelávacích a enviromentálnych technológií nie z dôvodu súčasnosti ale skôr ako víziou investície do budúcnosti. Ak by mali zaručenú pomoc v prípade finančného stimulu, je možné, že by naozaj aj začali uvažovať podniky v takejto rovine viac.

Balíčky pomoci sa javia ako zaujímavá dodatočná pomoc pre našu krajinu a ako zaujímavý stimul do budúcnosti v podobe investícií do projektov rozličného charakteru. Dá sa teda povedať, že balíčky sa dajú s modifikáciami na náš trh aplikovať aj u nás. [19]

Rakúsko

V rámci balíkov pomoci a podpory zamestnanosti Rakúska best practices sú zaujímavé najmä tri a to konkrétne:

1. **Pomoc v oblasti výskumu a vývoja boja s koronavírusom** – podobne ako napr. Česká republika či Maďarsko aj Rakúsko vytvorilo schému pomoci pre oblasti, podniky špecificky zamerané na výrobu produktov proti šíreniu vírusu či zmiernenie jeho pôsobnosti (napr. pľúcna ventilácia či výroba rúšok, podniky zamerané na zlepšenie testov proti COVID-19). Takáto forma kompenzácia od vlády by bola vhodná použiť aj u nás, nakoľko podpora práve takýchto podnikov by teoreticky znamenala výrobu týchto produktov na našom území, čím by sa redukovala nutnosť importu produktov zo zahraničia, zvýšila by sa pracovná sila v tuzemsku ako aj produktivita práce, vytvorili by sa nové pracovné miesta pre dodatočných zamestnancov.
2. **Fond na kompenzáciu rodinného zaťaženia v dôsledku vírusu tzv. „Corona Familienhärtenfonds“** - fond na podporu rodín s minimálne 1 dieťaťom, avšak aj pre SZČO, ktorý sa týka SZČO, ktorá prišla o zamestnanie z dôsledku krízy a je vo finančnej tiesni. Zároveň sa podpora poskytuje aj rodičovi, zamestnancovi, ktorý prišiel o prácu z dôvodu pandémie, alebo sa na neho vzťahuje Kurzarbeit. Fond podpory je podobného charakteru, ako aj u nás v rámci Slovenskej republiky, nie je teda nutné takýto typ fondu zvažovať u nás, nakoľko už je zavedený (aj keď s určitými obmenami, ako napr. sadzby, sumy).
3. **Partner helfen Rändlern** – iniciatíva na pomoc nepotravinárskym prevádzkam, z

dôvodu, že tieto prevádzky boli zatvorené počas pandémie. Pomoc je poskytovaná podnikom tak, že časť stratených tržieb z dôvodu uzávierky prevádzok, im bude bezplatne nahradená. Zároveň iniciatíva ako taká má za hlavný cieľ pomôcť obchodníkom, prejsť na poskytovanie e-shopov, predaju online, nakoľko nie všetci obchodníci zareagovali na zmenu predaja prostredníctvom online shopov v čase pandémie, a tak táto pomoc je adresovaná priamo na týchto obchodníkov ne potravinárskeho charakteru. Iniciatíva sa javí ako veľmi zaujímavý spôsob pomoci obchodníkom, ktorý nedisponujú e-shopami či online predajom. V rámci Slovenskej republiky, by takíto obchodníci, ktorí by daný potenciál online shopov chceli využiť ale nemajú naň prostriedky alebo zručnosť ocenili. Bolo by teoreticky teda možné využiť tento typ pomoci, aj u nás, napríklad v podobe bezplatného založenia online obchodov s doménami aj zaškolením, pre tých, ktorí by javili záujem a chceli takto podnikat' a rozvinúť svoju pôsobnosť ďalej.

Balíčky pomoci sa javia ako vhodná alternatíva k našim, najmä posledný balík pomoci v podobe preplatenia stratených tržieb a prechodov na online predaj. V takom prípade, by možno určité podniky, ktoré museli uzavrieť prevádzku a skončili s podnikateľskou činnosťou z dôvodu pandémie mohli dopadnúť ináč. Môžeme teda povedať, že balíčky sa dajú aplikovať aj na našom území, avšak s obmenami a redukciami poskytnutých pomoci, nakoľko Rakúska ekonomika a životná úroveň je podstatne na vyššej úrovni ako je tá naša, čo je nutné zohľadniť. [19]

5 Diskusia

Pandémia COVID-19 v značnej miere zasiahla celý svet, spôsobila vysokú úmrtnosť ľudí po celom svete a značne oslabila a ochromila ekonomiky krajín, čím zároveň došlo k odhaleniu a nepripravenosti štátov na neočakávané situácie. Jednotlivé štáty najprv reagovali nejednotne a v miernom chaose na pandémiu v podobe vydávani skúšobných a nevyladených opatrení na zmiernenie dopadov úmrtnosti a ekonomického úpadku, respektíve dočasného pozastavenia produktivity práce a produkcie. Práve v dôsledku rôznych uzávierok prevádzok najmä malých a stredných podnikateľov, došlo k poklesu príjmov v podobe daní, čím bolo náročnejšie a obtiažnejšie pandemické výdavky financovať. Došlo zároveň z dôvodu uzávierok k prepúšťaniu zamestnancov, najmä v určitých sektoroch, napríklad sektor gastronómie alebo turizmu. Na ekonomické dopady pandémie COVID-19 bolo teda nutné reagovať, a to v podobe zavedenia podporných programov na úrovni štátnej, ako aj úrovni plošnej (balíky podpory EÚ). Negatívne dopady pandémie boli hlavne pokles produktivity práce a priemerných miezd, rastúci verejný dlh, recesia, rastúca nezamestnanosť a negatívne dopady na najzraniteľnejšie sektory (gastro sektor, sektor cestovného ruchu, kultúrny sektor). Podľa výsledkov korelačnej analýzy môžeme skutočne potvrdiť pokles produktivity práce a priemerných miezd v čase pandémie, teda najmä v rokoch 2019 a 2020. Produktivita práce ako aj priemerné mzdy začali rásť až po určitej dobe úvodných pandemických vln vo svete, teda v roku 2021 a ďalej, čo znamená, že prijaté opatrenia skutočne pomohli so stabilizáciou ekonomík, s rozličným výsledkom v každej krajine. A to aj z dôvodu, že počiatočné zavedenia opatrení boli relatívne nejasné a nie úplne vyladené, nakoľko boli prijímané vo všetkých zasiahnutých štátoch narýchlo a vlády sa snažili reagovať ako vedeli. Až po praktických zavedeniach opatrení do praxe, sa ukázali ich prvotné nedokonalosti, čo malo za následok ich revízie a úpravy, doladenia. Opatrenia však aj keď nie ideálne, pomohli s udržaním zamestnanosti, zvýšením produktivity práce a obnovou ekonomickej činnosti v krajinách. Štáty EÚ neboli taktiež na pandemickú situáciu osamotené, nakoľko balíčky pomoci v rámci EÚ sa ukázali ako rýchle a plošne zavedené pre jednotlivé štáty, dotknuté pandemiou.

Vláda SR musela vynaložiť prostriedky navyše na podporu malých a stredných podnikov, v podobe podporných programov ako aj nákupu zdravotníckych zariadení,

nákupu antigénových testov a PCR testov. Zároveň vláda musela financovať dodatočné prostriedky na kompenzáciu strát tržieb v rámci podnikateľského sektora, ako aj výdavkov spojených s karanténymi opatreniami. Tieto výdavky ako aj znížené príjmy v podobe menšieho výberu daní, znamenali dodatočnú záťaž pre štátny rozpočet a financovanie podporných programov MSP, ktoré však neboli financované iba v rámci štátnej úrovne, ale aj v rámci úrovne prostriedkov poskytnutých z EÚ. Tieto prostriedky na boj proti pandémie, na jej zmiernenie, boli samozrejme výraznejšie než mohli jednotlivé členské štáty poskytnúť a teda EÚ zareagovala rýchlo a pružne na pandemickú situáciu. Je možné povedať, že mnoho podnikov by nemohlo fungovať bez podpory EÚ ako aj podpory štátu v rámci pandémie. Programové balíky podpory MSP, teda mali pozitívny efekt na ozdravenie ekonomiky a jej fungovanie, avšak nemohli pomôcť všetkým sektorom alebo všetkým podnikateľom. Podľa zistení a porovnaní Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky a Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky mala pandémia negatívny vplyv na hospodársky rast a zamestnanosť ako aj produktivitu práce. Podľa zistení Slovak Business Agency a údajov Ministerstva práce a sociálnych vecí a rodiny SR dosiahlo čerpanie prostriedkov v rámci opatrení na zmiernenie dopadov pandémie úroveň 352,9 mil € k 29.6.2020. Zároveň autori zistili, že za prvý mesiac čerpania pomoci v rámci SR predstavoval výdavok štátu na pomoc MSP 81,9 mil. € a, že podiel celkovej čerpanej pomoci pre MSP dosiahol výšku súhrne 56,7 %. Zostávajúcich 43,3 % MSP o pomoc nežiadali nakoľko považovali pomoc v podobe podporných balíkov za príliš neadresnú a administratívne náročnú. Zároveň podnikatelia boli odradení nízkou výškou pomoci a nejednoznačnými podmienkami pomoci, ktoré sa formovali počas celej doby pandémie.

Produktivita práce nominálna aj reálna z dôvodu pandémie v roku 2020 klesala ako v rámci EÚ tak aj v rámci USA, kde až v roku 2021 začala znova rásť, čo môžeme potvrdiť aj na základe našich zistení. Priemerné mzdy podobne ako produktivita práce klesali v rámci EÚ počas pandémie roku 2020, avšak s rozdielom, kde v rámci USA priemerné mzdy naopak rástli. Aj toto môžeme potvrdiť na základe našich zistení. Podľa zistení Krisztiny Csillag, Petry Ďurinovej, Anny Kováčikovej a Odboru Parlamentného inštitútu sa miera nezamestnanosti v eurozóne zvýšila v dôsledku pandémie a klesať začala až po roku 2021. Zároveň autori zistili, že pokles produktivity práce bol taktiež spôsobený pandemiou a nárast produktivity začal až po roku 2021. Taktiež autori zistili, že k udržaniu zamestnanosti Slovenskej republiky a EÚ výraznou mierou prispel pomocný balíček

Európskej komisie, tzv. program pomoci SURE.

Podľa výsledkov korelačnej analýzy môžeme potvrdiť, že pokles ako aj nárast produktivity práce na území EÚ a USA sa udial v skúmaných rokoch. Analýza bola aplikovaná na vybrané štáty EÚ ako aj USA v rokoch 2015-2021 a zahŕňala vzorku 6 výberových štátov. Zároveň môžeme potvrdiť na základe korelačnej analýzy, že pokles aj nárast priemerných miezd na vybrané štáty v rokoch 2015-2021 sa udial. Môžeme teda povedať, že balíky podpory MSP prvotne nefungovali ako mali, avšak po čase úprav a praktických riešení v podobe zmien, sa ukázali ako fungujúce a skutočne pomohli s rastom produktivity práce ako aj priemernými mzdami. Zároveň, môžeme povedať, že produktivita práce a priemerné mzdy spolu úzko súvisia, čo bolo taktiež potvrdené prostredníctvom korelačnej analýzy.

Zavedené pomocné programové balíky pomoci pre MSP na zmiernenie dopadov pandémie COVID ako aj na udržanie zamestnanosti počas pandémie sa dajú aplikovať aj v rámci SR z vybraných štátov, s výnimkou USA. Tieto tzv. best practices zavedených balíkov pomoci pre MSP s určitými obmenami pre našu krajinu sa javia ako vhodné alternatívy k už zavedeným pravidlám, nielen v rámci pandémie ale aj ako protiopatrenia v príprave na neočakávané situácie, ktoré môžu nastať kedykoľvek. Môžeme teda povedať, že od skúmaných štátov, skutočne máme čo aplikovať v podobe prevzatí opatrení na zmiernenie dopadov pandémie a po aplikácii týchto opatrení, vieme tým teoreticky aj udržať zamestnanosť, produktivitu práce a produkciu MSP na vyšších úrovniach, ako to bolo počas vypuknutia pandémie a v prvotných štádiách našich prijatých opatrení. Ako príklad prevzatia a aplikácie opatrenia best practise môžeme uviesť napríklad financovanie podnikov, ktoré sa zameriavajú na výrobu výrobkov proti šíreniu vírusu (rúška, pľúcne ventilácie). Takéto opatrenia by pomohlo ako s udržaním zamestnanosti tak aj s produktivitou práce v rámci krajiny.

Záver

Vypuknutie pandémie COVID-19 a následné rozšírenie po celom svete malo za následok výrazné obmedzenia v pohybe ľudí z dôvodu zamedzenia šírenia vírusu. Po obmedzení pohybu sa následne začali prijímať obmedzenia v podobe karantén, prísnych kontrol pohybu na štátnych hraniciach a obmedzení funkcií, uzávierok podnikov. Najmä uzávierky podnikateľského sektora, mali za následok výrazné obmedzenie v podobe produkcie, produktivity práce a udržania zamestnanosti pracovníkov. Prestalo sa dočasne produkovať, alebo iba v obmedzenej miere, čo značne ochromilo ekonomiku nielen na štátnej úrovni ale a v rámci celého sveta. Pohyb nielen ľudí ale aj tovarov, poskytovanie služieb sa dočasne zastavili. Nemožnosť udržania prevádzok pre podnikateľov, najmä malých a stredných a živnostníkov malo za následok zvýšené zdroje v podobe poskytovania pomoci. Mnohí podnikatelia museli úplne zavrieť prevádzky a prestali vykonávať ekonomickú činnosť. Produktivita práce poklesla a mnohí ľudia mali veľký problém s prežitím v podobe uspokojenia základných potrieb. Vlády jednotlivých krajín museli reagovať na pandemickú krízu a ochromenie ekonomík prijímaním opatrení na jej zmiernenie. Tie boli zavádzané rýchlo, avšak prvotne mali mnohé nedostatky. Tieto nedostatky sa neskôr premietli v nedostatočné poskytnutia pomoci pre MSP, alebo ich prípadnú nedôveru, či už z dôvodu zvýšenej administratívnej záťaže podnikateľov alebo nejednoznačne určené podmienky poskytnutia pomoci. Zároveň boli tieto poskytované pomoci nie vždy adresné alebo dostatočné pre všetkých, čo viedlo aj k nevyužívaniu týchto možností od niektorých podnikateľov. Tieto ako aj iné faktory (napr. strach z nakazenia) prispeli k zložitej situácii, ktorej čelili všetky štáty v rámci EÚ, ako aj štáty sveta. Každý štát skúšal a vytváral rôzne podporné balíky pomoci pre podnikateľov podľa svojho uváženia, ktoré následne aplikovali na svoje podmienky. Niektoré opatrenia v rámci EÚ boli veľmi podobné, v rámci susediacich štátov (napr. Slovensko, Maďarsko, Česká republika a iné), ale boli aj také, ktoré boli vyslovene unikátne na konkrétnu krajinu. Bolo tomu tak či už z dôvodu podmienok alebo jednoducho rôznych mentalít a spôsobu, ako sa snažili vlády štátov vyrovnať s pandemiou, zmierniť jej dopad na ekonomiku. (Predĺženie lehoty na platby soc. poistenia v SR, podpora odvetvia vo forme finančnej pomoci na boj proti COVID v Rakúsku, vytvorenie fondu verejných investícií v Poľsku a iné).

Pandémia zasiahla v podstate všetky odvetvia a podnikateľské sektory, s tým, že

samozrejme boli také, ktoré boli zasiahnuté viac (napr. gastro, cestovný ruch), ale aj také, ktoré naopak zaznamenali nárast počas pandémie (napr. IKT, IT sektor). Avšak naskytli sa aj nové príležitosti ako si udržať podnikanie, napríklad gastro sektor musel poskytovať rozvážanie jedál, ak chcel fungovať počas obmedzení čím čiastočne mohol vykryť svoje straty tržieb. Zároveň rozličné opatrenia na zmiernenie dopadu pandémie, boli aj prijímané plošne, napríklad v rámci EÚ exit stratégie, síce každá krajina prijímala po svojom, avšak s rovnakým cieľom. Zároveň pomoc bola poskytovaná nielen na regionálnej úrovni alebo štátnej, ale aj na úrovni EÚ ako takej, v podobe miliardových balíkov pomoci pre členské štáty EÚ.

Z dôvodu poklesu výberu daní, rozpočet SR utrpel výpadok, a zároveň bol dotknutý dodatočnou záťažou v podobe nákladov na financovanie MSP, na poskytovanie pomoci počas pandémie, zavádzanie opatrení, nákupy testov a iné. Pandémia teda mala výraznejší dopad na výdavky (nárast) ako na príjmy (pokles). Krajiny využívali ako svoje zdroje na financovanie pomoci, tak aj prostriedky z EÚ. Väčšiu časť práve však tvorili prostriedky z EÚ než z úrovne jednotlivých štátov. Počas mnohých tzv. lockdownov boli uzavreté v podstate celé mestá, čo znefunkčnilo dočasné fungovanie ekonomiky, čo malo znova dôsledok dodatočné financovanie od vlády na preplatenie výpadkov tržieb. Podporné balíky pomoci pre MSP sa snažili a do určitej miery zmiernili dopady pandémie na ekonomiku, čím umožnili prežitie mnohých podnikov, ktoré by inak neprežili v ťažkých časoch pandémie, alebo krátko po nej. Ekonomické ako aj sociálne dopady pandémie môžeme pociťovať dodnes, ekonomiky sa nespamätali ešte z obdobia rokov 2019-2021. Zároveň krátko po obnovovaní ekonomík postihla svet ďalšia kríza, tentoraz v podobe vojnovej situácie na susednej Ukrajine. Tento konflikt dáva nové možnosti pre prehodnotenia pomoci a je aj doteraz námetom na analýzy v budúcnosti.

Zoznam použitej literatúry

Článok v tlačnom časopise

1. HIADLOVSKÝ, Vladimír a Pavol KRÁL. Využitie diskriminačnej analýzy na predikovanie finančnej situácie podnikov v SR. *Forum statisticum Slovacum*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2005, 1(1), s. 44-49. ISSN 1336-7420.

Príspevok na webových stránkach

2. TÍM MONITORINGU PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA. Analýza: Malé a stredné podniky ohrozené pandémiou. In: *Npc.sk* [online]. 01.04.2020. [cit. 01.07.2022]. Dostupné z: <https://www.npc.sk/sk/podnikanie-v-koronakrize/analyza-male-a-stredne-podniky-ohrozene-pandemiou/>.
3. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. UKONČENIE „NÚDZOVÉHO STAVU“ A PLATNOSŤ „MIMORIADNEJ SITUÁCIE“ V SÚVISLOSTI S COVID-19. In: *Minv.sk* [online]. 24.2.2022. [cit. 07.04.2022]. Dostupné z: <https://minv.sk/?ukoncenie-nudzoveho-stavu-platnost-mimoriadne-j-situacie-v-suvislosti-covid-19-ouke>.
4. SLOVENSKÝ ŽIVNOSTENSKÝ ZVÄZ. Tlačové vyhlásenie. In: *Szz.sk* [online]. 13.3.2020. [cit. 11.07.2022]. Dostupné z: https://www.szz.sk/images/Articles/PDFka/TS_Opatrenia_SZ_k_dopadom_Korona_vrusu_na_MSP.pdf.
5. MINISTERSTVO FINANCIÍ SR. Návrh ďalších opatrení pre podnikateľov a daňovníkov. In: *Mfsr.sk* [online]. 16.3.2020. [cit. 11.07.2022]. Dostupné z: <https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/navrh-dalsich-opatreni-podnikatelov-danovnikov.html>.
6. SLOVAK BUSINESS AGENCY. Aktualizované – Ekonomika v červených číslach. Aké sú navrhované opatrenia na podporu MSP?. In: *Monitoringmsp.sk* [online]. 2.6.2022. [cit. 11.09.2022]. Dostupné z: <http://monitoringmsp.sk/2022/06/02/vlada-prijala-mimoriadne-opatrenie-na-zmiernenie-dopadov-na-msp/>.

7. SLOVAK BUSINESS AGENCY. SÚHRN OPATRENÍ PRE PODNIKATEĽOV PRIJATÝCH NA ZMIERNENIE NEGATÍVNYCH DOPADOV KRÍZOVEJ SITUÁCIE VYVOLANEJ COVID-19 (štvrté prepracované vydanie). In: *Monitoringmsp.sk*. [online]. 01.01.2020. [cit. 01.10.2022]. Dostupné z: <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2020/11/Suhrn-opatreni-pre-podnikatelov-prijatych-na-zmiernenie-negativnych-dopadov-krizovej-situacie-vyvolanej-COVID19-aktualiz%C3%A1cia-k-20.11.2020-1.pdf>.
8. CSILLAG K., ĎURINOVÁ P., KOVÁČIKOVÁ A., ODBOR PARALMENTNÝ INŠTITÚT. Aktualizácia opatrení na boj so sociálnoekonomickým dopadom pandémie ochorenia COVID-19 vo vybraných štátoch (edícia: Porovnávacie analýzy). In: *Nrsr.sk*. [online]. 15.5.2020. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/Download.aspx?DocID=479668>.
9. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Prehľad a porovnanie opatrení prijatých pre MSP v dôsledku pandémie COVID-19 v SR a vo svete*. In: *Monitoringmsp.sk*. [online]. 01.05.2020. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2020/06/Preh%C4%Bead-a-porovnanie-opatren%C3%AD-prijat%C3%BDch-pre-MSP-v-d%C3%B4sledku-pand%C3%A9mie-COVID-19-v-SR-a-vo-svete.pdf>.
10. ŽÁKOVIČ M. Čo je kurzarbeit a akú podobu bude mať na Slovensku. In: *Podnikajte.sk*. [online]. 18.4.2020. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.podnikajte.sk/zamestnanci-a-hr/co-je-kurzarbeit>.
11. MSP. Ako sa vyvíjal maloobchod počas pandémie COVID-19? In: *Monitoringmsp.sk*. [online]. 17.6.2021 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://monitoringmsp.sk/2021/06/17/ako-sa-vyvijal-maloobchod-pocas-pandemie-covid-19/>.
12. BULKOVÁ Z. a kol. Identifikácia dopadov pandémie COVID-19 na železničný sektor v Slovenskej republike. In: *Svetdopravy.sk*. [online]. 19.12.2022. [cit. 08.02.2023].

Dostupné z: <https://www.svetdopravy.sk/identifikacia-dopadov-pandemie-covid-19-na-zeleznicny-sektor-v-slovenskej-republike/>.

13. Štatistický úrad SR. Slovenské cestovné kancelárie v roku 2021 mali len pätinu klientov z obdobia pred koronou, viac sa darilo exotike. In: *Slovak.statistics.sk*. [online]. 1.6.2022. [cit. 09.02.2023]. Dostupné z: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/aboutus/office.activites/officeNews/vsetkyaktuality/8fd67020-e1da-4506-9e90-660b373b8aff!/ut/p/z1/tVHBUsIwEP0WDxxLNjRN02NgGFqkjqBIm4uTQguxtAUai_y9qeNBnQHxYA7JZuft2337kEAREqVs1FpqVZVya_6xoM9TN2D9PuYA4e0AAjvwp30-wwT30OI7gN3NhhA88vvRbEwwEAeJy_VPSCCxLPVOb1BcJbXcWHVuqTKzZK47YC7VKH0y76vcmqADTZ3q_GuCZSvqQg-sFK-kRRyglpd6YFEKie3aCZNZ1nbZLdUKxVehF7_JblXBmcPB1IsPyGDEfeJOANhk5EDA_fnMm9o2cPsTcIEjNjO4Z2fwMVo0Kj2ieVkdCuPUwx8l-oDGSKik6B6XRRe6mDHKCFDsOMTFHtDW-94hHIRrwyv1pjWlQtGP9aPoqm6GS73s94Ibs6tSp28aRf_o9q6YF8w-WXxkWDm0iYlzm3eExwHQ/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/.

14. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR. Najčastejšie otázky o podnikaní a nakupovaní počas mimoriadnej situácie spôsobenej ochorením COVID-19. In: *Korona.gov.sk*. [online]. 30.6.2020. [cit. 13.02.2023].

Dostupné z: <http://korona.gov.sk/podnikanie-nakupovanie-prevadzky-najcastejsie-otazky/>.

15. YAR L. Prešovský a Košický kraj patria medzi európske regióny, ktoré najviac zasiahla pandémia. In: *Euractiv.sk*. [online]. 27.01.2022. [cit. 14.02.2023].

Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/presovsky-a-kosicky-kraj-patria-medzi-europske-regiony-ktore-najviac-zasiahla-pandemia/>.

16. SLOVAK BUSINESS AGENCY. Malé a stredné podnikanie v číslach. In:

- Monitoringmsp.sk*. [online]. 31.12.2022. [cit. 15.02.2023]. Dostupné z: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2022/07/MSP_v_cislach_2021_final.pdf.
17. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Pandemická pomoc pre živnostníkov pokračuje aj v marci. In: *Employment.gov.sk*. [online]. 16.02.2022. [cit. 19.02.2023]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/pandemicka-pomoc-zivnostnikov-pokracuje-aj-marci.html>.
18. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Prvá pomoc ako efektívny nástroj ochrany pracovných miest. In: *Pomahameludom.sk*. [online]. 28.02.2022. [cit. 19.02.2023]. Dostupné z: <https://www.pomahameludom.sk/>.
19. SLOVAK BUSINESS AGENCY. Podpora zamestnanosti v období koronakrízy v SR a v okolitých krajinách. In: *Monitoringmsp.sk*. [online]. 31.12.2020. [cit. 20.02.2023]. Dostupné z: <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2020/08/Podpora-zamestnanosti-v-obdob%C3%AD-koronakr%C3%ADzy-v-SR-a-v-okolit%C3%BDch-krajin%C3%A1ch.pdf>.
20. U.S. DEPARTMENT OF TREASURY. Assistance for Small Businesses. In: *Home.treasury.gov*. [online]. 31.12.2022. [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/coronavirus/assistance-for-small-businesses>.
21. U.S. DEPARTMENT OF TREASURY. Small Business Tax Credit Programs. In: *Home.treasury.gov*. [online]. 31.12.2022. [cit. 21.03.2023]. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/policy-issues/coronavirus/assistance-for-small-businesses/small-business-tax-credit-programs>.
22. U.S. DEPARTMENT OF TREASURY. Emergency Capital Investment Program. In: *Home.treasury.gov*. [online]. 31.12.2022. [cit. 21.03.2023]. Dostupné z:

<https://home.treasury.gov/policy-issues/coronavirus/assistance-for-small-businesses/emergency-capital-investment-program>

23. Kolektív autorov KOZ SR. Analýza produktivity práce, spôsobov jej výpočtu na národnej úrovni, porovnanie s krajinami EÚ v nadväznosti na mzdovú úroveň (minimálnu mzdu a priemernú mzdu) krajiny. In: *Ia.gov.sk*. [online]. 31.12.2020 [cit. 22.03.2023]. Dostupné z:

https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analzy/KOZ/AV11_Analyza-produktivity-prace-minimalna-mzdu-priemerna-mzda.pdf

24. EUROSTAT. Labour productivity and unit labour costs. In: *Ec.europa.eu*. [online]. 05.04.2023. [cit. 05.04.2023]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_LP_ULC__custom_5558081/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=81faef5-1b06-448e-a328-42d425ce307b.

25. OECD. 2023. Unit labour costs. In: *Data.oecd.org*. [online]. 23.03.2023 [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/chart/721f>.

26. EUROSTAT. Real labour productivity per person employed - annual data. In: *Ec.europa.eu*. [online]. 05.04.2023 [cit. 05.04.2023]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TIPSNA70/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=de1d64b9-3d74-4b76-a033-3bc03f8c34bb>.

27. EUROSTAT. Average full time adjusted salary per employee. In: *Ec.Europa.eu*. [online]. 19.12.2022 [cit. 24.03.2023]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/b8beb79e-911d-4e97-a32d-be0d190fbca1?lang=en>.

28. OECD. Average wages. In: *Data.oecd.org*. [online]. 19.12.2022 [cit. 24.03.2023].

Dostupné z: <https://data.oecd.org/chart/721h>.

29. EUROPEAN CENTRAL BANK. Euro foreign exchange reference rates. In: Ecb.europa.eu. [online]. 24.03.2023 [cit. 24.03.2023]. Dostupné z:

https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-usd.en.html.
30. OECD. GDP per hour worked. In: Data.oecd.org. [online]. 24.03.2023. [cit. 24.03.2023]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/chart/721s>.
31. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Korelačná analýza. In: *Amos.ukf.sk*. [online]. 31.12.2022. [cit. 25.03.2023]. Dostupné z:
<https://amos.ukf.sk/mod/book/view.php?id=8452&chapterid=3191>
32. HANÁK R. ANOVA. In: *Statistika.spp.sk*. [online]. 30.11.2016. [cit. 25.03.2023]. Dostupné z: <https://statistikapspp.sk/anova/>.